

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ALFRED DÖBLİN'İN BERLİN ALEXANDERPLATZ ROMANININ
MONTAJ TEKNİĞİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**DIE UNTERSUCHUNG DER MONTAGE TECHNIK IM ROMAN
BERLIN ALEXANDERPLATZ VON ALFRED DÖBLIN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe BAYHAN

DİYARBAKIR- 2019

**DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ALFRED DÖBLİN'İN BERLİN ALEXANDERPLATZ ROMANININ
MONTAJ TEKNİĞİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**DIE UNTERSUCHUNG DER MONTAGE TECHNIK IM ROMAN
BERLIN ALEXANDERPLATZ VON ALFRED DÖBLIN**

**HAZIRLAYAN
Ayşe BAYHAN**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KILINÇ**

DİYARBAKIR – 2019

T.C
DİCLE UNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

Ayşe Bayhan tarafından yapılan "Alfred Döblin'in Berlin Alexanderplatz romanının montaj tekniği açısından incelenmesi" konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Yabancı Diller Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

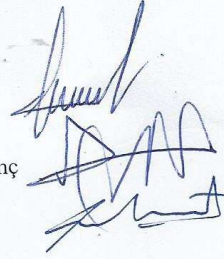
Jüri Üyesinin

Ünvanı Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Şengül Kocaman

Üye : Doktor Öğretim Üyesi Ahmet Kılınç

Üye : Doç. Dr. Muhammet Koçak

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 26/03/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../20

Doç Dr. İlhami BULUT
ENSTİTÜ MÜDÜR

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Ayşe BAYHAN
26/03/2019

ÖNSÖZ

Bu tezin oluşmasında, çalışmamı yakından takip eden ve hiçbir desteğini esirgemeyen danışmanım Doktor Öğretim Üyesi Ahmet Kılınç'a çok teşekkür ederim. Bunun yanında Bölüm Başkanımız Sayın Profesör Doktor Mehmet Sıraç İnan'a ve bu sürece ulaşmamda katkısı olan tüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca manevi desteğini hiçbir zaman üzerimden esirgemeyen aileme ve özellikle babam Yusuf Bayhan'a teşekkürü borç bilirim.

Ayşe Bayhan

Diyarbakır 2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖZET	vi
ZUSAMMENFASSUNG.....	viii
Schlüsselwörter:.....	x
1.GİRİŞ.....	1
2. ÇAĞDAŞ İSVİÇRE-ALMAN EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	4
3. ALFRED DÖBLİN.....	10
3.1. Çocukluğu ve Erken Gençlik Yılları	10
3.2. Kariyeri.....	11
3.3. Başlıca Eserleri	12
3.4. Ödül ve Başarıları.....	12
3.5. Özel Hayatı.....	12
3.6. Döblin'in Sanat Anlayışı-Taklitten Uzaklaşma	12
3.7. Alfred Döblin- Anlatı Tarzı.....	14
4.BERLİN ALEXANDERPLATZ ROMANI.....	15
4.1. Berlin Alexanderplatz Romanın Özeti	17
4.2. Berlin Alexander Meydanı'nda Ahlaki Değerler	19
5. ÇALIŞMANIN AMACI.....	25
6. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	26
6. 1. Veri Toplama Aracı.....	27
6. 2. Evren ve Örneklem.....	28
7.BERLİN ALEXANDERPLATZ ROMANINDA KULLANILAN TEKNİKLER... 29	29
7.1. Montaj Tekniği	29
7.1.1. Gerçek Röportaj Dili	29
7.1.2. İncil Dili	29
7.1. 3. Şarkı Sözleri, Atasözleri ve Klasik Alıntılar	29
7.1.4. Montaj Tekniğinin Bir Parçası Olarak Kelime Oyunları, Ses Tekrarları, Kelime Tekrarları ve Uyarlamalar	30
7.1.5. Farklı Anlatı Modlarının Montajı.....	32
7.1.6. Anlatım Modlarının Belirlenmesinde Zorluklar.....	33
7.1.7. Dahil Edilen Öğelerin Bağlantısı	33
7.1.8. Sinematik Hikaye Tarzı.....	34
7.1.9. Büyük Şehrin ve Halkının Temsili.....	36
7.1.10. Kolektivizm ve Anonimlik.....	37
7.1.11. Metropol Zihniyeti	38
7.1.12. Resimlerdeki Manevi Olayların Tasviri.....	38
7.1.13. Şekillendirme Aracı Olarak Bilim ve Ekonomi	40
7.1.14. Oluşum Araçları Olarak İncil alıntıları.....	40
7.2. İç Monolog	42
7.2.1. Tarihi, Kökeni ve Edebiyat Açısından Önemi	42
7.3. Doğrudan Konuşma.....	43
7.4. Berlin Dili.....	43
7.5. Ganoven Jargonu.....	44
8. KARAKTER ANALİZİ.....	45
8.1. Berlin Sokaklarında Bir Anti Kahraman: Franz Bieberkopf.....	45

8.2. Reinhold	50
8.3. Eva ve Herbert	50
8.4. Mieze	50
9. ALFRED DÖBLİN'İ OKURKEN BERLİN'i YAŞAMAK.....	52
10. SONUÇ	55
11. Öneriler	56
12.KAYNAKÇA.....	57
KİŞİSEL BİGİLER.....	62

ÖZET

Alfred Döblin'in Berlin Alexanderplatz Romanının Montaj Tekniği Açısından İncelenmesi

Mevcut Yüksek Lisans Tezi, Alfred Döblin'in "Berlin Alexanderplatz" adlı ünlü eseri ile ilgilidir. Bu çalışmanın amacı, Alfred Döblin'in Berlin Alexanderplatz romanını montaj tekniği açısından incelemektir. Bu, özellikle ünlü eserlerini ayrıntılı olarak anlamak için yazarın biyografik tarafını anlamakla mümkündür.

O zamanlar büyük bir şehir olarak Berlin sadece günlük yaşam için önemli değildi; o ayrıca şairler, ressamalar, yazarlar için siyasi ve ekonomik bir şehirdi. Yirminci yüzyıl boyunca metropol, sanatsal eserlerin sayısını artırdı ve Berlin şehri, şehrin kendisinin eylem olaylarına aktif olarak katıldığı kişisel ve tarihi olayların belirlendiği bir ticaret bölgesi oldu.

Bu çalışmada ünlü roman Berlin Alexanderplatz'a ait tekniklerden özellikle montaj tekniği üzerinde durulmuştur. Montaj tekniği, Berlin dili, Ganoven Jargonu, doğrudan konuşma, dolaylı konuşma, deneyimli konuşma, iç monolog ve bilinç akışı gibi teknikler incelenmiştir.

Alfred Döblin bu teknikleri çok profesyonel ve derin kullanmıştır; kişi romanı okuduğunda ve bitirdiğinde bu profesyonelliği açıkça görebilmektedir. "Berlin Alexanderplatz" çalışmasında şehir hayatı eleştirilmektedir ve şehrin kaosu oldukça iyi tarif edilmektedir.

Montaj tekniğinin iki çeşidi vardır; entegre ve demonstrasyon montajı. İlişkisel bir bağlamda, kahramanın tüm algıları, izlenimleri, kararları ve fikirleri deneyimli konuşma ve entegre montaj yoluyla yapılmaktadır.

Yazar tarafından kullanılan bir diğer önemli araç doğrudan konuşmadır. O, diyalog sahnelerini doğrudan konuşma yoluyla oldukça fazla tanımlamıştır ve okuyucu yazarın başarılı çabaları ile sahnelerde yer almıştır.

Yazar, okuyucunun sürece girmesine izin vermek için olayları diyaloglar şeklinde vermektedir. Karakterlerin gerçekliğini ve yaşam atmosferine aracılık etmek için konuşma dilinden faydalanmaktadır.

Berlin ve Ganoven jargonu, yazar tarafından profesyonel bir çizgide kullanılan diğer farklılıklardandır. Schimmer'ın görüşüne ve hâkim çevresine göre Berlin diline ek

olarak sosyo-dilbilimsel olarak en alakalı dil katmanı, Jiddisch'ten çok etkilenen Ganoven Jargonudur.

Romanda dolaylı konuşmanın etkili örnekleri vardır ve yazar kişisel konuşmayı ağırlıklı olarak doğrudan konuşma şeklinde yeniden üretmektedir.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Untersuchung der Montage Technik Im Roman Berlin Alexanderplatz von Alfred Döblin

Die vorliegende Magisterarbeit ist über das berühmte Werk von Alfred Döblin "Berlin Alexanderplatz". Ziel dieser Arbeit ist, in das benannte Werk die Untersuchung der Montage Technik klar zu machen. Das ist wichtig dabei die biographische Seite des Autors ausführlich zu behandeln, um besonders seines berühmten Werk zu verstehen.

Berlin als eine Großstadt war damals wichtig nicht nur für das alltägliche Leben sondern sie war auch eine politische, ekonomische Stadt und die Metropole von Dichtern, Malern und Schriftstellern. Im Verlaufe der zwanziger Jahre vergrößert sich die Zahl der künstlerischen Werke.

In dieser Arbeit werden Techniken von berühmten Werk "Berlin Alexanderplatz" untersucht. Insbesondere werden Montagetechnik, das berlinische Sprache, Ganoven Jargon, direkte Rede, Indirekte Rede, erlebte Rede, innere Monolog und Stream of consciousness verwendet.

Alfred Döblin benutzt diesen Techniken ganz profesional und tief, dass man diese profesionalität klar sehen kann wann er das Werk liest und entdeckt hat. In dem Werk "Berlin Alexanderplatz" wird das Großstadtleben kritisiert und das Chaos der Stadt wird ganz gut beschreibt.

Es gibt zwei Varianten der Montagetechnik. Die integrierende und demonstrative Montage. In einem assoziativen Zusammenhang stehen alle Wahrnehmungen, Erinnerungen, Entscheidungen und Vorstellungen des Protagonisten durch erlebte Rede und integrierte Montage.

Ein anderes wichtiges Mittel, das von Autor benutzt wird, ist direkte Rede. Er hat Dialogszenen ganz mehr durch direkte Rede beschreibt und der Leser beteiligt sich um den Szenen mittels des Autors erfolgreichen Bemühungen.

Der Autor bemüht sich die Geschehnissen in Dialogformen zu geben um den Leser selbst in dem Prozess zu einfließen lassen. Er benutzt Umgangssprache um die Wirklichkeit und die Lebensatmosphäre der Figuren zu mitteln.

Das Berlinische und Ganoven Jargon sind andere Verschiedenheiten, die von Autor in einem profesional Linie benutzt werden. Neben dem Berlinischen ist nach Schimmers Meinung und dem vorherrschenden Milieus entsprechend, die soziolinguistisch am meisten relevante Sprachschicht der Ganovenjargon, der sehr stark vom Jiddischen geprägt ist (vgl. Schwimmer 1973:135).

Es gibt schwere Beispiele von indirekter Rede im Roman und der Autor wiedergibt die Personenrede überwiegend in der Form der direkten Rede.

Schlüsselwörter:

Alfred Döblin, Berlin Alexanderplatz, Montage Technik, Wiedergabeformen.

1.GİRİŞ

Kentleşme süreci toplumların kaynaşıp genişlemesini sağlarken, diğer yandan bir “tüketim kültürü” oluşturmaktadır. Tüketim kültürü, refah düzeyi yükselen kent yaşamında, üst bir sınıfın ortaya çıkmasıyla başlamaktadır. Artık küreselleşen bir dünyada insanların beklentileri de üst seviyeye taşınır. Televizyonda yayınlanan reklamlar, lüks hayatları konu edinen diziler, ünlülerin pahalı zevklerini gösteren magazin haberleri, toplumda yer alan her sınıftan kişiyi lükse sahip olma arzusuna itmektir. Böylece, maddi imkânlarını aşıya bile her şeyin en pahalısına sahip olma arzusu taşıyan tüketime dayalı bir kültür oluşmaktadır. Tüketim kültürüyle üst-alt sınıf ayrımının çitısı daha da belirgin olmaktadır. Kongar’ın da ifade ettiğı üzere “üst sınıfların kullandığı mal ve hizmetlerin (dayanıklı tüketim malları, tatile gitme vb.) alt sınıflar tarafından da elde edilebilmesi, alt sınıflardaki sınıf atlama özlemine cevap vermek açısından çok işlevsel bir yer sahibi olmuştur. Üst sınıfların sahip oldukları mal ve hizmetlere ulaşabilen alt sınıflar sınıf atladıkları izlenimini elde ettiklerinden, özellikle marka bağımlılığı oldukça etkin bir nitelik kazanır” (Kongar, 1992, s. 19). Asgari ücretle geçinen herhangi bir bireyin elinde en pahalı telefonu görmek, markanın her şey demek olduğu günümüz tüketim toplumunda olağan bir hâl almaktadır. Lüks olana karşı duyulan karşı konulamaz açlık, kent içerisinde suç örgütlenmelerinin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır.

Sanayileşme sonrası birçok kent toplumsal sıkıntıları ve gelişmenin beraberinde getirdiğı acı reçeteleri yaşamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanır; nüfusun yoksullaşmasına yol açan kent merkezlerindeki çözümler, yok olan tarihi doku, aşırı trafik yükü, ses, hava ve toprak kirliliğı, kalitesizlik, satın alınabilir kaliteli konut sıkıntısı, sosyal sorunlar ve sağlık problemleri, kuşak çatışmaları, etnik gruplar arası hoşgörüsüzlük, özellikle gençler arasında yüksek işsizlik, yabancı çevreler ve özellikle uyuşturucu kullanımına bağılı güvensiz, suç ve şiddet içeren ilişkilerdir (Topçuoğlu, 2007, s. 21).

Yaşam düzeyleri daha üst seviyede olan eski kentliler yanında zor yaşam şartlarına itilen yeni kentliler, suça yönelmekten çekinmemektedirler. Ortak kaygıları taşıyan gruplar hâlinde suç örgütleri oluşturmaktadır. Suça karşı eğilim, daha çok göç etme arzusunu taşıyan her bireyde olduğu gibi daha iyi bir yaşama sahip olma umudunu yalnızca kendinin beslediğini düşünmesinden ve imkânları daha iyi olan şehirlerin tüm kaynaklarını yalnızca kendine sunacağı fikrine kapılmasından kaynaklanmaktadır (Karak, 2014) ...

Berlin Alexanderplatz adlı romanda mekân 1920’li yılların Berlin şehridir. Şehirlerin sanayileşmesiyle birlikte kırsaldan ve diğer şehirlerden büyük göç alan Berlin sadece Almanya’nın değil aynı zamanda Avrupa’nın da en gözde şehri olur. Eserin kahramanı olan

Biberkopf hapisten çıktıktan sonra, Berlin’in ne denli değiştiğini görünce büyük bir şaşkınlık yaşar ve bu değişime ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Biberkopf cezaevinde 4 yıl kalmıştır. Berlin makineleşmeye teslim olmuş, rayların bir örümcek ağı gibi her yeri sardığı ve akort üretim usulü çalışan mekanik insanların yaşadığı bir kente dönüşmüştür. Eserin yazıldığı dönem hem siyasi hem de ekonomik bunalımların yaşandığı bir çağdır. Berlin Alexanderplatz, Weimar Cumhuriyeti’nin faşist Hitler yönetimine yol veren başarısız bir iktidar oluşunu kınamıştır ve insanların zor yaşam koşullarında verdiği mücadeleye değinmektedir. Bireyin var olma savaşı verdiği Berlin’de küçük insanın hiç şansı yoktur.

Yöneticiler tamamen işverenin yanındadır. Bazı kaynaklarda Berlin’in “altın dönemi” olarak da yansıtılan 1920’li yıllar aslında bu şehrin sanatsal ve kültürel bakımdan Avrupa’nın en gözde bir iki şehriden biri olduğunu göstermektedir. Her toplumun geçmişinden devraldığı genetik kodları bulunmaktadır. Ancak bu genetik mirasa paralel olarak gelişen ahlaki normlar zamanla dönüşüm geçirerek deforme olmuştur. Bunun en önemli nedeni ise kırsal alanda kontrol mekanizmasının modern kent yaşamında olmayışıdır. Bu bağlamda çok çeşitli kültürlerin bir arada yaşadığı Berlin şehri aynı zamanda çok çeşitli davranış biçimlerinin var olduğu bir mekândır. Büyük şehir, insanların açlık, sefalet, yalnızlık, işsizlik, yetersiz beslenme, barınma gibi problemleri yaşadığı ve bu sorunlarına yine bireysel olarak tek başına çözüm bulması gerektiği bir mekândır. Kırsal alanlarda yardımlaşma yapılırken modern şehir hayatında bireyler kalabalık içinde yalnızlığa mahkum olmaktadır. Bu da şehir hayatının insani değerler bakımından ne denli yozlaştığının bir göstergesidir. Bahsedilen bu zor koşullar kişileri bir süre sonra ahlaksızlık yapmaya ve suç işlemeye itmekte ve hırsızlık, dolandırıcılık, yankesicilik gibi suçlar artmaya başlamaktadır.

Öncelikle Almanya’nın içinde bulunduğu ekonomik kriz ve ayrıca Berlin’in sanayi kenti olarak büyük şehir özelliklerini içinde barındırması ahlaki normların dejenere olmasına yol açmaktadır. Bu ahlaki çöküntünün mimarları ise sermaye ile iş birliği yaparak rahat bir hayat yaşamaktadır. Eser bu açıdan değerlendirildiğinde toplumsal gerçekçi bir romandır. Döblin, “halkının yaşadığı değişimleri ve toplumundaki sınıfsal çatışmaları toplumcu gerçekçi bakış açısından hareketle işlemiştir” (Can, 2014: 25). Eserde bunu en iyi

simgeleyen karakter Meck'tir. Bu karakterin bünyesinde aslında Berlin'de yaşayan tüm ahlaksızlara gönderme yapmaktadır yazar.

Döblin'in bir psikiyatrist bakış açısıyla kaleme aldığı bu eserinde Biberkopf karakterinin adeta psikolojik bir savaş vererek o küçük, karanlık çatıkati odasında sürekli alkol alarak kendini toplumdan soyutlaması da toplum-birey realitesini ortaya koymaktadır. Hapisteyken pis işlerden uzak duracağına dair kendisine söz veren Biberkopf Berlin sokaklarına çıktığında mutsuz olur. Ancak o donuk ve karanlık çatıkatında yalnızken kendisini iyi hisseder. Berlin'de yaşayan geniş halk kitleleri sadece mekanizmanın ve sistemin işleyişi noktasında üzerlerine düşen görevleri yerine getirirken, diğer zamanlarında tek başlarına dostluğu alkolde arayan kimsesizliğin sessizliğine gömülürler. İnsanlar gülen yüzlerinin ardında gizli olan gözyaşları sadece çatı katı gibi karanlık ve soğuk mekânlarda ortaya çıkar. Robotik insan tipinin çalışıp para kazanmaktan başka hiçbir şey yapmayan özelliği zamanla kendisine dahi yabancılaşmasına neden olur. Toplumunu oluşturan bireyin öncelikle aile algısına ve bunun yanında dini ve ahlaki değerlere uzak durması bireyselleşmenin artmasına neden olurken toplumu da içten içe yıkmaktadır. Kimlik bunalımı yaşayan büyükşehir insanı mekâna etki ederek onu da şahsiyetsizleştirmektedir. Maddi çıkarları hayatın merkezine taşıyan zihniyet zamanla kişileri yabancılaştırmaktadır. Biberkopf medyada tanık olduğu sosyal problemlerle ilgili konuşabileceği birini arar ve bir ara arkadaşı olan Lina ile bunları paylaşmak ister ancak ne var ki arkadaşı dahi olsa onunla dertleşebileceğini düşünmez. Büyükşehirler insanlara çok fazla imkân vaat ederken bireylerin yaşam kalitesini düşürmektedir. Sınıfsal mücadelenin sürekli var olduğu yeryüzünde endüstrileşmeyle birlikte yeni yeni efendiler türemiş ve böylece sınıf bilinci oluşmaya başlamıştır. Romanda bu durum iğneleyici bir dille aktarılmıştır: “Biz eşek gibi çalışmalıyız. Hiçbir işe yaramayan yukarıdaki parazitler, kuştüyü yataklarında uyuyorlar ve kanımızı emiyorlar” (Döblin, 2006: 135) (Kırmızı, 2018) ...

2. ÇAĞDAŞ İSVİÇRE-ALMAN EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

19. yüzyılda ulusçuluk düşüncesi Avrupa'da devlet kavramı ile birleşmektedir. Siyasal biçimlenmenin özünde Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda bu yönlenme görülmektedir. Ülkenin adından da anlaşıldığı üzere Fransa, Almanya, İtalya gibi ülkelerde belirli bir dili konuşan insanların oluşturduğu ulusal topluluklar söz konusu olmaktadır. Ulus kavramının çeşitli boyutlarda tartışıldığı bir polemik İsviçre tarihinde görülmektedir.

Konfederatif devletlerin ilk örnekleri Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Retoromanca konuşulan, Protestan, Roma-Katolik, eski Katolik mezhepleri ile Musevi dinine bağlı insanların yaşadığı İsviçre, çağımızda Kanada ve Sovyetler Birliği 'nde görülmektedir. AET ile ilk adımı atılan çeşitli ırklardan gelen ve bir devlet çatısı altında kader birliği yapan bu ülkenin insanları İsviçre için bir anlamda ulus yaratmışlardır. İsviçre'de edebiyat ürünleri büyük ölçüde üç komşu ülkede konuşulan dillerde, Almanca, Fransızca ve İtalyanca olarak yazılmıştır ve kendine özgü özellikler içeren bir edebiyatı olup olmadığı, yâni bir İsviçre edebiyatından söz edilip edilemeyeceği uzun yıllar tartışıldı, hâlâ da tartışılmaktadır. Yalnızca 50.000 kişinin konuştuğu Retoroman, Latince ile bir tür Alman diyalektinin karışmasından oluşan ve yalnızca 50.000 kişinin konuştuğu bir dildir ve bu dilde yazılanlar sayı olarak fazla değildir.

İsviçre'de oluşan edebiyatın, İsviçre'de dilleri konuşulan komşu ülkelerin gerek coğrafi alan gerekse insan faktörü açısından tartışılmaz üstünlüğü bu edebiyatın bu ülkelerin kültürel potası içinde erimesine, onların birparçası olarak anılmasına yol açmaktadır. İsviçre'nin kendine özgü bir ulusallığından söz eden Gottfried Keller bile Almanya, Fransa ve İtalya'nın kültürel etkisini doğal bulmaktadır ve bu ülkelerin kültürel potansiyelinden yararlanılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Özgün bir İsviçre edebiyatı düşünüy C.F. Meyer saçmalık olarak nitelendirmektedir. Kültür ile devlet ve ulusallık kavramları İsviçreli yazarlar birbirlerinden ayırmaktadırlar. Ülkenin sosyo kültürel yapısında görülen pluralist oluşum ve coğrafi faktörler bu ülkede ortaya çıkan edebiyat ürünlerinde belirli bazı özellikleri ön plana geçmesine neden olmuştur. Çağın evrensel gerçekleri İsviçreli yazarlar tarafından da sergilenmektedir. İsviçre Alman kesiminde görülen özelliklerin başında gerçekçi ve pragmatik yaklaşım görülmektedir.

Çeşitli ırklardan oluşan bölge insanların kurdukları toplumun yapısında kendine özgü bazı biçimlenmeler görülmektedir. Bu biçimlenmeler edebiyatta da yankısını bulmuştur. "İsviçre Edebiyat Tarihi" adlı kitaplarında Ernst Jenny ve Virgile Rossel "özgür, muhafazakâr ve realist bir yaşam bilinci"nin önemini vurgulamaktadırlar. İsviçre edebiyatının ortak özellikleri olaylara soğukkanlı yaklaşım, abartısız bir anlatı olarak bakmaktır. Luther'in çağdaşı İsviçreli reformatör Ulrich Zwing'inin (1484- 1531) görüşlerinde toplumdaki pragmatik yaklaşım son derece çarpıcı bir biçimde sergilenmektedir.

Zwingli, devletin politik, ekonomik ve askerî düzeniyle ilgili görevler, bir inanç bazında ele alılabiliyorlarsa eğer, ibadetle eşdeğerlidir görüşünü savunmaktadır. Birçok edebiyat yapıtının biçimlenmesi ve toplum tarafından benimsenmesinde en başta gelen ölçütlerden biri toplum hizmetini ibadetle eşdeğerli tutan pratik yaşama yönelik bu bakış açısıdır. Yapıtlarındaki estetik boyuttan çok burjuva toplumunun değerlerine sadık kalmaları, Gotthelf'i ulusal şair yapan, Gottfried Keller'in toplum tarafından yüceltilmesine neden olan birlik ve beraberlik ruhudur.

İsviçre'nin doğudan veya batıdan gelen etkilere her zaman açık olmadığını, düşünce ve sanat akımlarını adeta doğal bir süzgeçten geçirdiğini; bunlardan, toplum yaşamının biçimlenmesinde pratik yarar sağlayacak olanlar için gelişme ortamının kendiliğinden oluştuğu edebiyat tarihçisi Emil Ermatinger tarafından vurgulanmaktadır. Uygulamada pratik bir yarar sağlamadığından olsa gerek, İsviçre'nin düşünce ve sanat boyutunu pek etkilemeyen, 19. yüzyılın materyalist eğilimli akımlarının İsviçre edebiyatı üzerindeki etkileri büyük olan etken Alman romantizm akımıdır. 19. yüzyılın en çok yankı uyandıran edebiyatçısı, Almanca konuşulan kesimde muhafazakâr özelliklere sahip bir yazardır. Toplumdaki geleneklerin sürdürülmesi için edebiyat alanında bir savaş veren kişi Jeremias Gotthelf adıyla ün yapan Bern'li rahiptir.

Toplum düzenini güçlendirmeyi ve bireylerde ruhsal soyluluk yaratmayı amaçladığı herbiri güçlü birer sanat ürünü olan yapıtlarıyla edebiyat tarihinin en büyük isimleri arasındaki önemli şahsiyet burjuva dünyasının yazarı Gottfried Keller'dir. Toplumun yapısındaki genel eğümlere koşut olarak, gerçekçi ve pragmatik bir yön

gösterdiği, konservatif din ve ahlak motifleri içerdiğini, eğitici ve yönlendirici özellikler taşıdığını İsviçre kültür ve edebiyat tarihine kısa bir bakış ortaya koymaktadır.

Güdümlü edebiyatın en uç örnekleri 19. yüzyılda Wilhelm ve 20. yüzyılda Hitler dönemlerinde İsviçre'de ortaya çıkmaktadır. Almanya'nın saldırgan ulusalcı politikasına karşı, İsviçre'de bir özsavunma niteliğinde, ulusal bilinç altında toplanma eğilimi görülmektedir. Manevi ülke savunması adı altında sürdürülen kampanya, edebiyatta yerel konuların ve İsviçre doğasının işlendiği köy romanlarının ağır bastığı bu dönemlerin en ilginç, II. Dünya Savaşı sırasında meydana gelmektedir. Ulusal bilincin güçlendirilmesi ve ülkenin tüm kaynaklarının bu yönde seferber edilmesi bu kampanyanın stratejisinin özünü oluşturmaktadır. Ulusalcı olmayan, birlik ve beraberlik ruhunu güçlendirici öğeler taşımayan, edebiyat ürünlerinin dışlandığı, edebiyatın da bu amaçla güdümlü bir yapı gösterdiği görülmektedir.

Manevi ülke savunması; edebiyatı doktriner kalıplara oturtmaya çalışan, yalnız içerikte değil, biçimde de tüm yeniliklere karşı olan edebiyat alanında son derece kısır geçmiş, arkaik oluşumlara yol açmaktadır. İsviçre edebiyatında görülen gerçekçi ve pragmatik eğilim, çağdaş edebiyatta da çeşitli boyutlarda görülmektedir. Büyük edebiyat ustaları Max Frisch ve Friedrich Dürrenmatt'ta da örnekleri görülen eleştirel bilinç, bu geleneğin bir uzantısı olarak savaş sonrasında yetmişli yıllara kadar olan dönemde ele alınmaktadır.

Bu ülkenin edebiyatında en çok kullanılan türün düzyazı olmasını, essayistik ve anı gibi dallarda çok fazla ürün verilmesini toplumdaki gerçekçi yaklaşıma, somutlaştırma eğilimine bağlamaktadır edebiyatçılar. İçe dönük öznel bir yapıya sahip olan şiirle, özde anarşik ve kışkırtıcı bir yapısı olan tiyatro, İsviçre edebiyatında az kullanılan türler arasındadır. II. Dünya Savaşı sonuna kadar önemli bir tiyatro yazarının çıkmaması da bunun önemli bir kanıtıdır.

Düz yazı anlatı türünü, toplumsal düzene güveni sonsuz, gerçekçi İsviçre toplumu için en uygun edebiyat türü olarak İsviçreli burjuva aydınının bir prototipi olan edebiyat tarihçisi Ermatinger tarafından öne sürülmektedir. İsviçre edebiyatında en çok ürün verilen düzyazı türleri arasında edebiyat eleştirisi de vardır. Edebiyat eleştirisi dalının yerleşmesinde

ve yaygınlaşmasında önemli bir rol oynayan etmen ülkenin özel sosyokültürel yapısıdır. Kültür pluralizmi nedeniyle karşıtlıkların günlük yaşamda bile gözlemlendiği bu ülkede, kişinin kendisine ve çevresine karşı farkında olmadan yarattığı eleştirel bilinç, üniversitelerin Alman Edebiyatı kürsülerinde bilimsel bir boyut kazanmaktadır.

Karşılaştırmalı edebiyat ve edebiyat eleştirisi alanında yapılan çalışmalar, sayısı hayli kabarık olup, ülkede geniş kapsamlı bir essayistik geleneğine katkı sağlamaktadır. Eduard Korrodi, Emil Ermatihger, Gotthard Jedb'ncka, Max Rychner, Emil Staiger, Walter Muschg, Cari J. Burckhardt, Werner Kaegi, Gerda Zeltner, Fritz Ernst, Manfred Gsteiger ve Elsbeth Pulver bu geleneğin uluslararası alanda ün yapmış isimleri arasında örnek verilebilir. Deneme türünün dünyada yankı bulması, 1950'li yıllarda bu türün İsviçre edebiyatının temelini oluşturduğu kanısının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Edebiyatın yan dallarında deneme türünün yanısıra, anı, gezi notları ve otobiyografi gibi ortaya çıkan yapıtların sayısının oldukça fazla olması dikkati çekmektedir.

Otuzlu yılların avangardistlerinden Cari J. Burckhardt kendi düşünceleri ve yaşamlarından kesitler veren ve kurgusaldan çok gerçek öğeler içeren bu yazarlar arasındadır. Aynı zamanda tarihçi olan yazarın “Küçük Asya Gezisi” adlı kitabı, onun Türk tarihinin önemli bir kesitinde “Kurtuluş Savaşı sonrası” Anadolu içinde yaptığı bir gezi ile ilgili anılarını içermektedir. Marjinal yaşam öykülerinin yoğun olduğu günlük türünün doruk noktasında Max Firsch' in günlükleri görülmektedir.

Birçok eleştirmen tarafından yazarın en güçlü yapıtları diye nitelendirilen bu günlükler, gerçek ve kurgusalın birbirine yoğrulmasından oluşmaktadır. Dile kuşkuyla yaklaşma eğilimi İsviçre-Alman edebiyatının son otuz yıl içindeki en belirgin özelliklerinden biridir. Çağdaş yazar ve felsefecilerin ele aldıkları konuların başında sözcükler ve içerdikleri anlamlar ile gerçekte söylenmek istenilen arasındaki gerilim gelmektedir. Dil karamsarlığı veya dil kuşkusu diye adlandırılan olguda geleneksel yaşam biçiminin iletişim aracı olan dilin yardımıyla, toplum sisteminin dışında bir düşünce yapısını yansıtmak isteyen çağdaş yazarın sorunsalı dile getirilmektedir.

İsviçre gibi, burjuva yaşam biçiminin en katı kalıpları içinde sürdürüldüğü bir ülkede, avangard özellikler taşıyan 1950 sonrası yazarlarının, kullandıkları dile karşı

duydıkları kuşkuyu anlamak fazla zor olmamaktadır. Özellikle çağdaş İsviçre edebiyatında dile kuşkuyla yaklaşma olgusu görülmektedir. Dilsizlik motifi Max Frisch, Otto F. Walter, Hans Albrecht Moser ve diğer birçok yazarın yapıtlarında görülmektedir.

Otto F. Walter'in ünlü romanı "Dilsiz"de olduğu gibi, suskun, konuşmayan roman kahramanlarının çokluğu ön plandadır. Ünlü tiyatro ustası Dürrenmatt'ın son yapıtlarında da aynı eğilim göze çarpmaktadır. Yazarın son oyunlarında ağırlık merkezini replikten oyuncuya kaydırmakta olduğu görülmektedir. Darlık duygusu ve kaçma motiflerinin dikkati çekecek kadar çok kullanılması çağdaş İsviçre edebiyatında, ülkenin yerel özellikleriyle paralellik gösteren bir eğilimdir.

41.000 km² alanı olan dağlarla kaplı bu küçük ülkede, dağlar ve yüksek tepelerle sınırlanmamış bir görüş alanı yok gibidir. Büyük denizlere uzaklık ve önemli kültür metropollerinin bulunmaması gibi unsurlar bu coğrafi darlığa eklenmektedir. İçeride dönüklük ve kendi kendine yetme eğilimi ile kaçma, uzaklara gitme özlemi bölge insanında edebiyatta da yankısını bulan iki değişik karakter özgesinin oluşumuna yol açmaktadır.

Coğrafi konumun yarattığı "darlık" duygusunu bir ölçüde ortadan kaldıran öge ülke ekonomisindeki büyük atılımlar olsa da küçük devlet kompleksi halâ süregelmektedir. Özellikle Max Frisch'de çok belirgin olan darlık duygusu, yazarlarda değişik biçimlerde kendini göstermektedir. Tarihin dışında yaşama, büyük ulusların ve kültürlerin arasında bir yerde sıkışıp kalma ve küçük bir devletin sınırları içinde yaşamının insana verdiği ikincil olma duygusu bu etmenlerdendir...

Max Frisch'de Amerika, Guatemala ve Meksika "Homo Faber" ve "Stiller" romanlarında yer alırken, Jürg Federspiel ve Jeanlouis Cornuz Amerika'yı eleştirel bir uzaklıktan anlatmaktadırlar. Katmandu, Çin ve Ortadoğu da İsviçreli yazarların uzamsal boyutu arasında yer almaktadır. İsviçreli çağdaş iki büyük edebiyat ustasının ilk ürünleri 1950'lerin ilk yılları, İsviçreli çağdaş iki büyük edebiyat ustası tarafından verilmektedir. Max Frisch düzyazı anlatı türünde, Friedrich Dürrenmatt da tiyatro alanında dünya çapında ün yapmıştır...

İsviçre-Alman edebiyatının da özellikleri arasında altmış kuşığı yazarlarında düzyazı türü ve düzyazıda türsel sınıflandırmaların ortadan kalkması gelmektedir. Kadın yazarların sayısında görülen büyük artış İsviçre edebiyatında yetmiş sonrası yıllardan günümüze kadar olan zaman kesitinde görülen en önemli gelişmelerden biridir. Yetmiş sonrası yıllara damgasını vurmuş bu kadın yazarlar arasında Verena Stefan, Christina Brunner, Erica Pedretti ve Maja Beutler gelmektedir (Ecevit, 1990) ...

3. ALFRED DÖBLİN

Alman edebi modernizmin en önemli isimlerinden biri olan Alfred Döblin, Weimar Cumhuriyeti'nin en yenilikçi eserlerinden biri olarak kabul edilen 'Berlin Alexanderplatz' romanını yazan bir doktor, romancı ve deneme yazarıdır. Edebi kariyeri yarım yüzyıla yayılmış üretken bir yazar olan Döblin, 20. yüzyıl Alman edebiyatını yeniden tanımlayan kişidir. Çok yönlüdür ve eserleri, tarihi romanlardan drama, bilim kurguya seyahat hesaplarına ve gerçek suçlardan felsefi denemelere kadar çeşitli türlere kadar uzanmaktadır. Parlak bir birey, nörolojide uzmanlaşmış nitelikli bir doktordur.

Her zaman yazmayı seven ve tıbbi çalışmalarını sürdürürken ilk romanını yazmaya başlayan önemli bir yazardır. Eserlerinde kendi zor çocukluğundan kaynaklanan bir dokunaklık ve hayal kırıklığı vardır.

O, birkaç roman yazmıştır ama 'Berlin Alexanderplatz' onu ikonik statüye ulaştırmıştır ve 19. yüzyıl Almanya'nın edebi dahiler arasındaki yerini pekiştirmiştir. Bununla birlikte, hayranlarından ve eleştirmenlerinden bazıları, gerçekten hak ettiği tanıma ulaşmadığını ve son yıllarını mali zorluklarla mücadele ederek geçirdiği dile getirmişlerdir.

3.1. Çocukluğu ve Erken Gençlik Yılları

Max Doblin ve eşi Sophie'nin doğan beş çocuğunun dördüncüsüdür. Babası sanatsal eğilimleri olan bir terzidir. Ailesinin gergin bir evliliği vardır ve babası sevgilisi ile yaşamak için ailesini terk etmiştir.

Annesi kendisi ve çocukları için mücadele etmiş ve çocukluğunun zorlukları, genç Alfred'i derinden etkilemiştir.

Okulu sevmemesine rağmen okumayı ve yazmayı seven biridir. Spinoza, Nietzsche, Heinrich von Kleist, Friedrich Hölderlin ve Fyodor Dostoyevsky'nin eserlerinden derinden etkilenmiştir.

Friedrich Wilhelm Üniversitesi'nde genel tıp eğitimi almıştır. 1904 yılında Freiburg inm Breisgau'ya nöroloji ve psikiyatri konusunda uzmanlaşmak için taşınmıştır. Tezi "Korsakoff'un Psikozundaki hafıza bozuklukları"1905 yılında yayımlanmıştır.

3.2. Kariyeri

Ekim 1906'da Buch Berlin Psikiyatri kliniğinde asistan doktor olarak çalışmıştır. Birkaç yıl sonra 1911'de özel uygulamasına başlamıştır.

Tıp fakültesinde okurken tekrar yazmaya başlamış olsa da ancak 1910'larda eserlerini yayımlamak için bir yayıncı bulabilmiştir. The Three Leaps of Wang Lun romanı kronolojik olarak üçüncü sırada olmasına rağmen ilk kitabı olarak 1915-16 yılında yayımlanmıştır.

1918'de Berlin şehrinde iki kurgusal sanayici arasındaki iktidar mücadelesinde mizahi rol oynayan bir çizgi roman yayımlamıştır. Roman, tekel, kapitalizm, modern teknoloji vb. konuları ele almıştır.

Haziran 1919'da Linke Poot takma adı altında “Der Neue Rundschau” sosyal ve siyasi konularda makalelere katkıda bulunmuştur. Bu makaleler 1921'de “Der Deutsche Maskenball” şeklinde yayımlanmıştır.

1920'de tarihsel romanı “Wallenstein” otuz yıl savaşı sırasında Orta Avrupa'yı konu edinmiştir. Kalben bir pasifist olan Döblin, savaşı; siyasi, mali ve bireysel psikolojik faktörlerin bir sonucu olarak tasvir etmektedir.

1924 yılında çeşitli yazı türlerini kapsayan yeteneğini sergileyen bir bilim kurgu çıkarmıştır. Bu roman “Berge Meere und Giganten” doğada deneyseldir ve 27.yüzyıla kadar 20 insan toplumunun gelişimini izlemektedir. Ancak bu roman çok popüler olmamıştır.

Eski bir mahkûm olan Franz Biberkopf hakkında bir roman yazmıştır. Biberkopf hapishaneden serbest bırakıldıktan sonra hayata dayanmak için mücadele ederken sefillik ve zorluklarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu kitap “Berlin Alexanderplatz” 1929 yılında yayımlanmış ve çok önemli beğeniler toplamıştır.

Hitler 1933'te Almanya'da iktidara geldikten sonra, Döblin ülkeyi terk etmiş ve önce Zürih'e sonra Paris'e sürgün edilmiştir.

Onun son romanı Ağustos 1945 ve Ekim 1946 arasında yazdığı “Tales of a Long Night” olmuştur. Roman ikinci Dünya Savaşı'nda kötü bir şekilde yaralanan bir İngiliz askerinin hikayesini anlatmaktadır. Ancak Roman, 1956'da on yıl sonra yayımlanmıştır.

3.3. Başlıca Eserleri

Romanı “Berlin Alexanderplatz” başyapıtı olarak kabul edilmektedir ve 2002 yılında tüm zamanların en iyi 100 kitabı arasında seçilmiştir. Roman, hapisneden serbest bırakıldıktan sonra hayatta yeni bir başlangıç arayan küçük bir suçlunun hikayesini anlatır, ancak suçlu yine de bir suça sürüklenmektedir.

3.4. Ödül ve Başarıları

Ağustos 1916'da " The Three Leaps of Wang Lun " adlı romanı için Fontane Ödülü'ne layık görülmüştür. Ödül 600 Mark para ödülüdür.

3.5. Özel Hayatı

Döblin'in 16 yaşındaki bir hemşire olan Friede Kunke ile romantik bir ilişkisi vardı ve Buch'da çalışıyordu. Ancak, aile baskılarından dolayı, zengin bir fabrika sahibinin kızı olan Erna Reiss ile nişanlanmıştır. Erna'yla nişanlanmak için onu terk ettiğinde Friede'nin hamile olduğunu bilmiyordu ve daha sonra Ekim 1911'de bir oğlu oldu.

Ocak 1912'de Erna Reiss ile evlenmiş ancak Friede'yi terk etme suçluluğu ömür boyu peşini bırakmamıştır.

Daha sonraki yıllarında Parkinson hastalığına yakalanmış ve Haziran 1957'de ölmüştür. (URL-1, 2019)

3.6. Döblin'in Sanat Anlayışı-Taklitten Uzaklaşma

Alfred Döblin (1878-1957) artık psikolojik olarak ince, romantik bir aşk hikayesinin merkezinde olmadığı "modern" bir romanı yaymaktadır. Daha ziyade, burjuvazinin "iyi" tadını provoke eden rafine bir "absürd romanı" savunmaktadır.

Tematik odaklamanın sosyal çevresel fenomenler üzerinde olması hem sanatın ekspresyonist anlayışı hem de Weimar Cumhuriyeti'nin başlangıcı için merkezidir. Bu yüzden ilk olarak “özerklik” kendi kendine referans şiirde geçerli olduğundan, içeriğin yanında estetizm önemini kaybetmektedir. Hofmannsthal (vgl. Stil açısından oldukça

farklı olan 28.10.08) dersi, yaşam/günlük yaşam ve sanat eseri arasındaki sıkı farkı vurgular:

Wenn einige sagen oder gesagt haben, man habe im Literarischen möglichst Realitäten abzuspiegeln oder meinetwegen Realitäten in konzentrierter Form zu geben, so irren sie, weil es keine literarische Realität gibt. ›Literarisch‹ und ›Realität‹ sind Widersprüche in sich [Hervorhebung AM]. Die Literatur tut etwas zur Realität, die unser tägliches Wortmaterial gibt, hinzu, die Daten der Realität werden benutzt, um zu zeigen, daß man zusetzt und wo man zusetzt und was man zusetzt.

(Bazıları, edebi dünyada mümkün olduğunca gerçekliği yansıtmak ya da belki de gerçekliği konsantre bir biçimde vermek zorunda olduğunu söylediğinde ya da söylediklerinde, yanılıyorlar çünkü edebi bir gerçeklik yoktur. "Edebi " ve" gerçeklik " kendi içinde çelişiklerdir. Literatür, günlük kelime materyalimizi veren gerçekliğe bir şeyler ekler, gerçekliğin verileri eklediğinizi ve nereye eklediğinizi ve ne eklediğinizi göstermek için kullanılmaktadır.)

Otantik materyalin kullanımı (örn. gazete alıntıları, mevcut yaşam dünyasının bile "gerçekçi" illüstrasyonu) edebi soyutlamayı açıklığa kavuşturmak ve anti-mimetik eğilimi işaretlemek için hizmet edmektedir. Her durumda, şiirsel bir türün herhangi bir üretimi, gerçeklikten uzaklaşma isteğiyle başlamaktadır. Döblin, edebi materyalin "dilin" örneğin; müzik sesleri veya resim renklerinden daha yapay olarak daha az tanınabilir olduğu sorununu ele almaktadır.

Die Wortkunst hat es überaus viel schwerer als etwa die Malerei und Musik, um zur Kunst zu kommen. Das Ausgangsmaterial der Musik und der Malerei ist selbst schon hinreichend wirklichkeitsfremd. Auf Wirklichkeitsfremdheit, kraß: auf Unnatur kommt es ja an; es hat keinen Sinn und ist unmöglich, das Vorhandene zu wiederholen; etwas Neues, Menscheneigentümliches soll hervorgebracht werden. Besonders die Töne der Musik, ihre Herstellung, ihre Hervorbringung auf besonders konstruierten Instrumenten, ihre Aneinanderreihung nach künstlichen, vom Menschen gemachten Gesetzen, Tonleitern und so weiter sind glückliche und fruchtbare Bedingungen zur Erzeugung einer Kunst. Mit dem Wort aber steht es anders. Das Wort ist direkter Gebrauchsartikel. Wir sprechen und schreiben für Tagesbedürfnisse mit denselben Worten, mit denen wir zum Kunstwerk gelangen sollen. Wir sind also hier in einer besonders schwierigen Situation. Die Geburt einer Kunst aus dem Rohmaterial Wort ist offenbar schwerer als die aus dem Ton und aus der Farbe.

(Kelimenin sanatı, sanata ulaşmak için resim ve müzikten çok daha zordur. Müziğin başlangıç materyali ve resmin kendisi zaten gerçekliğe yeterince yabancıdır. Gerçeğe yabancılaşma ve mevcut olanı tekrarlamak imkansızdır; bariz, insan mülkiyeti

yeniden üretilmelidir. Özellikle müzik sesleri, üretimi, özel olarak inşa edilmiş enstrümanlar üzerindeki üretimi, yapay, insan yapımı yasalara, ölçeklere ve benzerlerine göre yan yana olmaları, bir sanatın üretimi için mutlu ve verimli koşullardır. Ama kelime farklıdır. Kelime doğrudan kullanım makaleleridir. Günlük ihtiyaçlarımızı karşılamak için sanat eseri oluşturmakta kullandığımız aynı kelimelerle konuşur ve yazarız. Yani burada özellikle zor bir durumdayız. Hammadde kelimesinden bir sanatın doğuşu, kilden ve renkten görünüşte daha ağırdır.)

Literatürü yeterince anlamak ve kavramak için günlük iletişim ve sanatsal tasarım arasındaki fark vurgulanmalıdır. Edebiyatın merkezi sorunu, bu nedenle günlük dil ile sanat dili arasındaki karışıklığı dışlamaktır.

3.7. Alfred Döblin- Anlatı Tarzı

Alfred Döblin, 1878'de Stettin, Polonya'da Yahudi bir tüccar ailesinin oğlu olarak doğmuştur. Tıp eğitimi almış ve mezuniyetinden sonra nörolog / psikiyatrist olarak çalışmıştır. Politik olarak, dini-mistik eğilimleri olan sol kanat çevresine aittir. O da takma adı "Linke Poot" (=Linke Pfote) altında bir gazeteci olarak çalışmıştır.

Geniş edebi üretimi, romanların yanı sıra destanlar, dramlar, denemeler ve şiirler içermektedir. Eserlerinde tarihsel temalar hakimdir, örneğin Wallenstein ve Kasım 1918 gibi. Döblin Breisgau Freiburg yakınlarında 1957 yılında öldü (URL-4, 2018).

4.BERLİN ALEXANDERPLATZ ROMANI

Başlıktan da anlaşılacağı üzere Alfred Döblin'in bu eseri Berlin'de geçmektedir ve Berlin'de bir meydanı konu edinmektedir. Yazar bir meydanı işaret ederek aslında dönemin toplumsal yapısını ve o dönemin portresini gözümüzde canlandırmıştır. Bu bağlamda yazarın bu eserini incelemenden önce bu meydan hakkında kısa bir bilgi edinmek eserin çözümlenmesi konusunda önemli katkılar sunacaktır.

İlk olarak meydanın konumuyla başlamak önem taşımaktadır. Berlin sakinlerinin çoğu tarafından "Alex" diye adlandırılan bu mekanın Wikipedia'da, Berlin'in merkezinde Mitte ilçesi ve Spree nehri ile Berlin Katedrali'nin yakınlarında olduğu belirtilir. Holland ve Gawthrop (2001,95), Alexander meydanı'nın isminin Rus çarı I. Alexander'ın 1805 yılında Berlin'i ziyaret etmesiyle kendisinden aldığı ve Alfred Döblin'in romanıyla ünlendiğini söyler Weszkalnys (2010:7). Alexander meydanının Berlin'e girişin ana merkezi olarak düşünüldüğü 17. ve 18. yüzyılda kuzey ve doğu yollarının bir noktada kavuştuğu şehir kapısı olması gerçeği dikkat çekmektedir. 1886'dan itibaren meydan önemli bir tren istasyonu haline gelmiş olup bugün ise yeni hayat tarzları arayışında olan ve aynı düşünceyi paylaşan gençlerin buluşma noktasıdır. Weszkalnys'nin Alexander Meydanı adlı çalışmasında meydanda bir kafe müdürüyle yaptığı röportajda müdürün: "Meydana vardığında ne olursa olsun Berlin'desin. Çünkü meydan tamamıyla Berlin'i yansıtır." sözleri meydanın Berlin açısından can alıcı önemini ortaya koymaktadır.

(<http://ab-jetzt-vegan.de/wp-content/uploads/2012/03/Berlin-Alexanderplatz.jpg>)

Meydan modern Berlin'in göze çarpan sembolik bir değeridir. Peki, Alfred Döblin bu meydanı neden romanının başlığı olarak seçmiştir? Bu meydanın önemi nedir? Döblin, böyle bir başlık seçerek I. Dünya Savaşı'yla şekillenen bir şehrin karmaşasını, çelişkisini gösterme amacı gütmüştür. Bu meydan devrin Berlin'ini harikulade özetlemektedir. Weszkalnys (2010:2) ise Döblin'in bu meydanı seçmesindeki amacının modern Berlin'de insanların birbiriyle çelişen görüşlerini ve gündemlerini okuyucuya aktarmak olduğunu belirtmektedir.

Kieren (1994:12-13) Döblin'in kitabıyla Berlin ve Alexander Meydanının elde ettiği ünü ve bu noktada kitabın sağladığı katkıyı şu sözlerle ifade etmektedir:

“Alexander Meydanı ya yer olarak ya da Alfred Döblin'in romanında harflerden ibaret bir olgu olarak karşımıza çıkar. Sadece iki dünya. Eserin yazıldığı zamanda bile Döblin'in meydanı var olmamıştı.”

(https://kleesbutterfly.files.wordpress.com/2015/05/berlin_alexanderplatz_1903.jpg)

Döblin'in meydanını bir hayal ürünü olarak kabul etmeliyiz aksi takdirde umutsuzca bu meydanın içinde kayboluruz. Lakin gerçek Alexander Meydanı ile Döblin'in meydanını karıştırma ihtimalimiz vardır: Birisi kurgu diğeri ise boş bir mekandır.

Meydanın tarihsel süreçte çok büyük değişimler gösterdiğini açıkça görebiliriz. Meydan, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Berlin'e inşa edilen duvarla birlikte Doğu Berlin'de kalmıştır. 1990'da duvarın yıkılışına kadar sosyalizm düşüncesiyle beslenmiş ve şekillendirilmeye çalışılmıştır. Duvarın yıkılmasıyla birlikte meydan, Almanya'nın ve Berlin'in bir araya gelme hususunda çok önemli bir rol oynamıştır. Bu sebepten ötürü meydan bu birleşme olgusunu yansıması açısından yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca meydanın bu düzenlemede şehrin gelişimi ve teknolojisinin yanı sıra Alman kültürünün sembolik yansıması da göz önünde bulundurulmuştur.

Günümüzde halen cazibesini ve önemini koruyan meydan Berlin'in en sembolik yerlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Ayrıca turistler için Berlin'de gezilecek yerlerin başına yazdığı yerlerin başında gelmektedir. Berlin halkını, Alman kültürünü ve toplumsal yapısını tanıma ve gözleme konusunda en ideal yerlerden birisidir (2013, Baçık).

4.1. Berlin Alexanderplatz Romanın Özeti

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce Almanya'da kurgulanan Alfred Döblin'in klasik romanı Berlin Alexanderplatz (1929) hapisaneden serbest bırakılan bir katil olan Franz Biberkopf'u konu edinmektedir. Ancak Franz tüm çabalarına rağmen hayatını değiştiremez. Zamanının en önemli edebiyat parçalarından biri olarak kabul edilen eser, 2002'de bir dizi yazar tarafından tüm zamanların en önemli yüz romanından biri olarak adlandırılmıştır. Döblin, Almanya'nın birçok stil ve türdeki en üretken ve sevilen yazarlarından biridir.

Dört yıl önce, Franz Biberkopf bir hata yapmıştır. Kıskançlığın içinde metresi Ida'ya kremesi bir kırbaçla saldırmış ve yanlışlıkla göğsünden bıçakladığında aracın tellerinden biri Ida'yı öldürmüştür. Şimdi Franz cezasını çekmiş ve Tegel Hapishanesinden çıkış günüdür. Kapıların yanında dururken bekçi onu ileriye doğru çağırır ancak Franz tereddüt eder. Özüne dönüp saygın bir hayat sürmek için kararlı fakat başarılı olacak mı?

Berlin'e giden tramvay, en kötü korkularını teyit ediyor gibi görünür. Hapishanenin sessiz düzenliliğinden yıllar sonra, şehir kaotik ve ezicidir. Çatıların evlerinden uçtuğunu düşünür. Neyse ki, ancak, nazik bir Yahudi çift, Franz'a acır ve onun ayakları üzerinde durmasına yardımcı olur. Franz sokak köşesinde gazete satmaya başlar ve Lina adında yeni bir metresi olur.

Lina onu amcasıyla, Otto Lüders ile tanıştıran kadar işler Franz'ın istediği gibi gider. Lüdders ile bir arkadaşlığa başlarlar ve Franz ona yakın zamanda birlikte olduğu bir duldan bahseder. Kadın ona o kadar düşkündür ki, sattığı bir paket ayakkabı bağından satın alır. Daha sonra Otto evine girmek için Franz'ın adını kullanarak kadını ziyaret eder. Sonra ona tecavüz eder ve ondan bir şeyler çalar. Franz bir ziyaret için eve döndüğünde kadın onu geri çevirir ve Otto'nun ne tür bir arkadaş olduğunu öğrenir.

Bu olaydan kaynaklanan komplikasyonları önlemek için Franz bir süre şehrin eteklerinde kaybolur. Döndüğünde iyi bir hayat sürmek için kararlılığını yeniler. Ancak yakında kadınsı bir gangster olan Reinhold ile arkadaş olur. İki adam bir anlaşma yapar. Reinhold yeni bir metres bulduğunda Franz eskisini baştan çıkaracak. Bu şekilde, her iki erkek de Reinhold'un bıraktığı kirli işleri yapmadan sürekli partner değiştirecektir.

Bu plan Franz'ın Reinhold'un atılan metreslerinden biri olan Cilly'ye aşık olmasına kadar iyi gider. Reinhold sonra yeni bir metres bulur. Franz'dan Cilly 'i, Trude'i ayartmak için terketmesini bekler ancak Franz reddeder onu. Aslında Cilly, Trude'a Reinhold'un planlarını anlatır ve Trude mümkün olduğu kadar uzun süre Reinhold ile kalmaya karar verir.

Bunu bir ihanet olarak gören Reinhold intikamını planlar. Çetenin bir dahaki sefere planlandığı bir soygun olduğunda Reinhold Franz'ı gelip sadece bir meyve teslimatı aldıklarını söyleyerek davet eder. Soygun sırasında basıldıklarında arabaları hızlanır ve polisler tarafından takip edilirler. Reinhold, Franz'ı arabadan iterek polis arabası tarafından ezilmesine neden olur. Franz hastaneye götürülür ve kolu kesilir.

Franz iyileşirken, gençken suçlu eski arkadaşları onu ziyaret eder. Arkadaşları (Herbert Wishchow ve metresi Eva) tamamen iyileşene kadar Franz'ı alırlar. Herbert ve Eva Franz'a Meize adında genç bir fahişe verir ve bunlar birbirlerine aşık olurlar. Meize Franz'ı desteklemek için fahişe olarak çalışmaya devam eder. Ayrıca gizlice Reinhold çetesinin bir üyesi olan Oskar Fischer'la çıkar böylece Franz'ı korumasına yardımcı olabilecek bilgilere ulaşır.

Sonunda Franz Reinhold'u tekrar ziyaret etmeye başlayabilecek kadar iyi hisseder. Başlangıçta çete Franz'ın onları polise satmasından korkar ancak çok geçmeden olanlar için onlara karşı kin tutmadığını fark ederler. Ancak Reinhold, Franz'dan daha fazla intikam almak ister. Meize'yi ormanda yürüyüşe davet eder ve onu baştan çıkarmaya çalışır fakat Meize hatayı Franz'a düşkün olduğunu söyleyerek yapar. Kızgın olduğunda ve onu reddedince Reinhold ona tecavüz etmeye çalışır. Bunun yerine yanlışlıkla onu öldürür.

Reinhold Oskar'ı çağırır ve ikisi Meize'nin cesedini ormana gömer. Franz, Meize eve gelmediğinde endişe duyar ancak Reinhold ona belirgin bir şekilde büyük bir sandık satın almasını istediğinde hiçbir şey düşünmez. Reinhold sonra ormana döner ve Meize 'yi yeni bir yere tekrar gömer. Polis bir soygun sırasında Oskar'ı yakaladığında Reinhold'un cinayetini onların merhametini kazanmak için anlatır.

Polis, ormanı Oskar tarafından belirtilen yerde kontrol eder ancak hiçbir şey bulamaz. Bununla birlikte ceset kısa bir süre sonra bulunur ve tanıkların bagajı satın alma hesaplarına dayanarak bir tutuklama emri verilir. Franz, Meize'nin cinayetini gazetede görür ve aranan adam olarak kendini gördüğünde Reinhold'u izlemek için gizlice peşine düşmeye karar verir.

Bu süre zarfında Franz iki iyi melek tarafından korunduğuna inanır. Onlarla birkaç konuşması vardır. Ancak, Reinhold'u bulamaz çünkü eski arkadaşı zaten çoktan tutuklanmıştır. Franz bir gece kulübüne girdiğinde polisin kulübe baskın yapması, onun için kötü bir zamanlama olur. Tutuklanır ve delirir.

Şimdi Buch sığınma evinde, Franz ölümle yüzleşmeye hazırlanırken uyuşmuş bir vaziyettedir. Ölüm onu gerçekten daha iyi bir hayat yaşamak için suçlar. Franz uyandığında yeniden doğduğunu hisseder. Franz Karl Biberkopf ismini alarak Tegel Hapishanesinde bir bekçi olur (URL-2, 2019).

4.2. Berlin Alexander Meydanı'nda Ahlaki Değerler

Her toplum zaman içinde sosyal ilişkilerini düzenleyen birtakım normlar geliştirir. Bu normlar buldukları toplumun özelliklerine göre şekillenirler yani her toplum için geçerlilik taşımazlar. "Ahlak" olarak adlandırılan bu normlar genel anlamda şöyle tanımlanmaktadır: Kişilerin, toplumsal sınıfların ve ulusal sınıfların benimsedikleri ve uymak zorunda oldukları davranış biçimleri, standartlar, değerler, ilkeler ve kurallar bütünüdür (Bayrak, 2001: 1).

Ahlak kurallarının kırsal kesimlerde varlığını sürdürmesi kentlere oranla çok daha kolaydır. Kentler insanın karşısına türlü sorunlar çıkaran, açlıkla, sefaletle, şiddetle, acımasızlıkla sınayan mekanlardır. İnsanoğlu en temel ihtiyacı olan yemeği bulamaz hale geldiğinde her türlü insani değerden, toplumsal kuraldan ve yasadan kendini sıyrır, yaşamını devam ettirebilmek için doğru olsun olmasın elinden gelen her şeyi yapar. Çıkmaza girdiğinde ilk başvuracağı yol genelde çalmaktır. Toplum bireylerinin çalmaya yönelmesinin en temel biçimi ise işsizlik, gelir dağılımındaki dengesizlik gibi ekonomik faktörlerdir.

Berlin Alexander Meydanı'nda, Berlin'de ekonomik çıkmaza sürüklenen insanların ahlak kurallarını hiçe saymaları ve hırsızlığa, dolandırıcılığa yönelmeleri vurgulu bir biçimde anlatılır. "İki saat aralıksız çalışıyorlar depodan. [...] Ellerine ne geçerse kaldırıyorlar. [...] Her şey yerlerde, kanepelerin üzerinde, koridorda. Çuvallar, sandıklar, şişeler. Karmakarışık, üst üste, alt alta. Komiser diyor ki; "Böylesine bir ahlaksızlıkla ömrümde karşılaşmamıştım (B.A.M.: 126)."

Ben de onlar gibi yapmak isterdim Emmi. En iyisi böyle yaşam. Hiç çalışmadan. Unut artık çalışma denen şeyi. Çalışa çalışa ellerin nasır tutar, fakat para tutmaz. Çalışan insan hiçbir zaman zengin olmamıştır. İnan bana. Dolandırıcılıktan zengin olunur (a.g.e., 202).

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi Berlin, hırsızların, dolandırıcıların kol gezdiği bir kenttir. Bu kentte çalışmak boşa kürek çekmek gibidir; çalışan sömürülür, hak ettiği geliri elde edemez. Bu durum kentte yaşayan insanların sömürülmeye mahkûm olduğu düşüncesi gösterir. Bunun sonucu olarak kentte yaşayan insan hırsızlığa, dolandırıcılığa ve sahtekârlığa yönelir. Her ne kadar kent genel anlamda insanların emeğini sömüren bir mekân olarak ortaya çıksa da o yıllarda Almanya'nın içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi krizler bu sorunun diğer bir önemli sebebidir. İşsizlik oranının her geçen gün arttığı, insanların sefaletle ve umutsuzluğa sürüklendiği bir ortamda toplumsal kuralların veya yasaların dikkate alınmasını beklemek hayalperest bir beklenti niteliğini taşımaktadır.

Sezen (2002: 37) çeşitli ahlaksızlıkların, sapıklıkların, çirkinliklerin olmadığı toplum bulunmadığını; zamana, şartlara, sahip olunan manevi sistemlere, kanunlara, özellikle eğitime bağlı olarak azalıp çoğaldığını savunmaktadır.

Toplumsal-gerçekçi roman özelliğini taşıyan Berlin Alexander Meydanı'nda Sezen'in düşüncesini destekleyen bu türden birçok olaya yer verilmektedir. Eserin yazıldığı

yıllara bakıldığında Birinci Dünya Savaşından yenik ayrılmış, maden ocakları ve tarımsal alanlarının çoğunu kaybetmiş, yüklü bir tazminata çarptırılmış, ekonomik krizlerle boğuşan bir Almanya görülmektedir.

Toplumsal gerçekçi bir rol üstlenen yazar, Berlin Alexander Meydanı'nda işsizlik ve açlıkla başı dertte olan Berlin halkının yaşadığı ahlaki çöküntü anlatılır: Sokağa çıktıklarında Meck iki celeple tam bir tartışmaya girişti. Adamlardan birinin davası vardı. Sınır köylerinden birinde hayvan satışı yapmıştı. Fakat satış izni sadece Berlin'de geçerliydi. Bunu sezen bir rakibi de onu jandarmaya şikâyet etmişti. Fakat bizim iki celep aralarında anlaşmış ve mahkeme karşısında, birlikte seyahat ediyorduk, demişlerdi. İki celep açıkladı: "Biz para sökülmeğe niyetli değiliz. Yemin edeceğiz Sulh Mahkemesinde. Bana eşlik ettiğine yemin edecek. Ve olay kapanacak." Bu sözler üzerine Meck kendinden geçti. Öfkeyle iki celebin yakasına sarıldı: "Siz çıldırmışsınız. Sizleri tımarhaneye tıkmalı. Böyle saçma bir konuda yemin edeceksiniz. Ya ortaya çıkarsa! Mahkeme heyetini bu gibi şeylere izin verdiği için gazetede teşhir etmeli. Monokllu beyefendileri." İkinci celep fikrinde ısrar etti: "Yemin edeceğim? Niçin etmeyecekmişim? Mahkeme uzasın gitsin ve sonunda yüklü para cezası ödeyelim diye mi?" Meck yumruğunu anlına vurdu: "Zavallı Almanya! Zavallı halkı! Sen çamura saplanmışsın. Sana orası yaraşır (B.A.M.: 48)."

Yukarıdaki alıntıda yasadışı ticaret yapan bir bireye ve onun lehine mahkemede yalancı şahitlik yapacak olan arkadaşının ahlaki değerlerinden kopuşundan bahsedilmektedir. Bu iki karakterin işledikleri suçtan vazgeçmeye niyetli olmamaları, yalnızca ödemek zorunda kalacakları parayı düşünmeleri, modern kent insanının madde karşısında manevi olan bütün değerlerinden vazgeçişini simgelemektedir. Yazar Meck karakteri üzerinden, ülkenin ve halkının tamamen çamura saplandığını, bütün ahlaki değerlerini yitirmiş bir toplum olarak içinde buldukları duruma layık olduklarını dile getirmektedir. Modern dünyadaki gündelik hayatın ağırlığı kadın üzerindedir. Kadın gündelik hayatın içinde hem öznedir hem de gündelik hayatın kurbanıdır. Dolayısıyla toplumun nesnesi konumdadırlar.

Kadın aynı zamanda bir taraftan alıcı, diğer taraftan tüketicidir hem metadır hem de metanın simgesi (reklamlardaki çıplak beden ve gülümseme) (Lefebvre, 1998: 78). Berlin Alexander Meydanı'nda kadın vücudunu meta haline getiren bir Alman toplumundan bahsedilmektedir. Bu toplumda kadının hiçbir değeri yoktur, alınıp satılan bir maldır. Hatta bu durum zamanla o kadar sıradan bir hal alır ki, kadınları satmayan veya buna karşı çıkan

birey toplum tarafından ayıplanmaya başlanır. Onlara göre içinde buldukları durum bu tür ahlaksız işlerin yapılmasını gerekçeli ve haklı çıkarmaktadır.

“Erkek kardeşimle karısını göreceksin. Tertemiz insanlar, hepinizin eline su dökerler. Kardeşim işsiz kalınca utançlarından işsiz parası alamadı. Ufak tefek bir sürü iş yaptı, her gün başka bir şey, karısı da birkaç kuruşla geçinmeye çalıştı, evde de afacan iki kız çocuğu. Kadın tabi kendine iş arayamazdı. Sonra günün birinde adamın biriyle tanıştı, bir süre sonra da bir başkasıyla. Ne mi oldu ne olacak? Karısından hesap sormaya kalktı. Karısından hesap sormaya kalktı. Görecektiniz, sonunda dayak yemiş köpek gibi kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırdı, çekip gitti. Bir daha eve girmesine izin yoktu. ... Girmek istiyor, fakat yengem böyle bir budala herifle artık işim yok, diyor. Hem eve kuruş getirmiyor hem de hesap sormaya kalkıyor karısı para kazanınca (B.A.M.: 204).”

Yukarıdaki alıntıda iş bulamayan insanların ahlakdışı ilişkilerde bulduklarından bahsedilmektedir. Maddi sorunlar öyle büyüktür ki, aile kurumu, dini inançlar, örf ve adetler hiçe sayılır, içinde bulunulan durumda böyle kavramların sözünü etmenin dahi haksız bir davranış olduğuna inanılmaktadır. Çünkü insanların yaptıkları kendi özgür seçimleri değildir; onları bu duruma iten kentin ve yaşadıkları zamanın getirdikleridir. Bu mekanda ahlak, inanç, maneviyat gibi değerlerin karın doyurmadığına inanılır. Bu nedenle insan önce karnını doyurmalı, ahlak, aile, inanç karın doyduktan sonra üzerine konuşulabilecek kavramlardır. Başkarakter Franz kız arkadaşlarını yakın arkadaşıyla değiş tokuş eden, zaman zaman evli kadınlarla ilişkiye giren bir karakterdir.

Sevdiği kadının ölümüne sebep olup dört yıl hapis cezası aldığında, bu işleri bırakacağına dair kendine söz verir. Kendine söz verdiği gibi hapisten çıktığı ilk zamanlar Berlin’de namuslu ve onurlu bir hayat sürmeye gayret eder. Ama bu kentte ahlaklı bir şekilde yaşamak çok zordur ve Berlin’deki insanlar sanki birlik olmuşçasına onu bataklığa çekmeye başlarlar. “Ve Franz Biberkopf dünyadan tiksiniyor. İçmeye devam ediyor. [...] Olacakları da hiç düşünmüyor. Namuslu olmak istemişti, fakat namussuzlar, serseriler ve reziller ortalıkta dolaşıyordu (B.A.M.: 118).”

Kızının pezevenkliğini yapıp, cebine altın sigara kutusu, başında kürek kulübü kasketi, pek çalışmadan ortada dolaşırken kendini iyi hissediyordu. Fakat şimdi tam dönmüştü yaşama, keyfinden çılgık atabilirdi, korkmuyordu da. Kafasındaki eksik tahta başarıyla tamir edilmişti. Şimdi kararı karardı, pezevenkliğe devam edecek, namussuzca da çalışacaktı. Hiç

üzülmüyordu tam tersine seviniyordu. [...] Kalkıp manastıra kapanmayacaktı. Savaşacaktı. Pezevenk olacak ve de namussuzun biri, dümdüz gidecekti yolunda. Şimdi göreceksiniz Franz, yiyip içen, bütün gün keyif süren bir Franz olmayacak. Görmeli herkes, ben nasıl güçlüyüm, kim kimden daha güçlü! (B.A.M.: 247).

Franz, önceleri kız arkadaşı Mieze'nin başka adamlarla birlikte olmasına ve eve para getirmesine izin vermez. Böylece Mieze eski sevgilisi gibi olmayacak, kendi de eski hayatına dönmeyecekti. Ama Berlin, Franz'a tuzak kurmaktan, kör kuyularına düşürmekten vazgeçmez. Sonunda Franz ahlaksız bir birey olarak yaşamını sürdürmeye başlar. Eski Franz geri dönmüştür. Artık sokaklarda işsiz, parasız bir zavallı olarak gezmeyecek; kız arkadaşını pazarlayarak istediği kazancı da elde edecektir. Zaten bu kentte ahlaklı bir yaşam sürmek bir hayalden ibaretti ve artık Franz gördüğü rüyadan uyanmıştı.

Yapılan birçok araştırmaya göre eşcinsellik ve biseksüellik yaşanan yere göre, eğitim düzeyine, sosyo-ekonomik duruma göre değişiklik göstermektedir. Gelişmiş (sanayileşmiş) toplumlarda eşcinsellik ve biseksüellik sık rastlanan bir durumdur, üstelik toplum bu tür ilişkiler yaşayan bireylere geleneksel toplumlara oranla daha ılımlı yaklaşmaktadır (Okutan, 2010: 11-12).

Berlin Alexander Meydanı'ndaki gayri ahlaki ilişkilerden bazı kesitler aşağıdaki alıntıda gibidir:

Kafası kel adamın biri gezinti yapıyor. Parkta güzel bir oğlana rastlıyor. O hemen koluna giriyor. Bir saate yakın zevk içinde dolaşıp duruyorlar. Kel kafalı istekli, içgüdücü emrediyor, ya da arzusu, çok müthiş, birdenbire oğlana yakınlık duyuyor. Kel kafalı evli. Bazen fark etmişti, fakat şimdi olmalıydı, çünkü çok güzeldi. 'Sen benim için güneş ışığı, sen en değerli şeysin (B.A.M.: 58).

Arabacı tuhaf adamın biri, bazen karılarıyla, bazen de oğlanlarla. Cebinde para olmadı mı ya borç alıyor ya da çalıyor (a.g.e., 301).

Berlin sadece eşlerini aldatanlara veya eşlerinin, sevgililerin bildiği fakat kazanç sağlıyor diye müdahale etmediği bir kent değildir. Berlin aynı zamanda eşcinsel ve biseksüel insanların sayısının oldukça yüksek olduğu bir mekandır. Halkın garip karşıladığı ancak kesinlikle müdahale girişiminde bulunmadığı bu durum, kentin geleneksel yapıdan ve ahlaki değerlerden ne kadar uzaklaştığını kanıtlar niteliktedir. Eserde hırsızlık, dolandırıcılık, yalancı şahitlik, kadın ticareti gibi gayri ahlaki olumsuzlukların yanı sıra adam öldürme,

kumar, zimmete geçirme de kentte kendini gösteren ahlaksız eylemlerin arasında verilmektedir (Kuş, 2015).

5. ÇALIŞMANIN AMACI

Berlin Alexander Meydanı kent edebiyatı denince akla ilk gelen romandır. Bu romanın yazarı Alfred Döblin kaleme aldığı bu eseriyle edebiyatta büyük ses getirmiş ve birçok araştırmaya konu olmuştur.

1929 yılında yayımlanan Berlin Alexander Meydanı, Alfred Döblin'in en ünlü eseridir. Kent romanı özelliğini taşıyan bu eser, Alman edebiyatında kendi alanındaki en ünlü yapıttır. Eserinde 1928 yılının Almanya'sını ele alan Döblin dünyanın, özellikle de Almanya'nın gidişatından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Bu eser aynı zamanda bir Çağ romanı özelliğini taşımaktadır (Kuş, 2015).

Bu çalışmada kent edebiyatında büyükşehir sorunsalı anlatılırken yazarın faydalandığı tekniklerden özellikle montaj tekniği üzerinde durulmuştur. Dönemin Almanyasını Döblin ustalıkla ele almıştır. Bazı yerlerde gazete haberleri, bazı yerlerde hava durumu, borsa haberleri, incil dili, sıradan insanların konuştuğu günlük dil, çeşitli jargonlar ve bunun gibi pek çok alıntıyı montaj tekniğiyle metne entegre etmiştir. Bunu yaparken de Almanya'nın o zamanki durumu hakkında okuru bilgilendirmiştir.

Okuyucu eseri okurken bu teknik sayesinde kendi kendine gitgeller yaşamıştır çünkü yazar okuyucuyu bazen zamanın gerisine bazen de ilerisine götürmeyi başarmıştır. Bu ve bunu benzer zaman atlaması, iç monolog, diyaloglar, doğrudan ve dolaylı alıntılarla okuyucuya hissettirmiştir.

Eserin kahramanı Franz Biberkopf defalarca düşüşler yaşamasına rağmen tekrardan ayağa kalkmayı ve namuslu bir yaşam sürmeyi denemiştir. Büyükşehir sorunsalı daha önceki çalışmalarda ele alınmış olup montaj tekniği ve benzer teknikler ilk defa bu çalışmada ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

6. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Sosyal bilimler alanında son yıllarda yapılan çalışmalar kabaca tarandığında, giderek artan sayıda araştırmacının ya bütünü ile nitel bir metodolojiyi takip ettiği ya da nicel araştırma metodolojisinin bir tamamlayıcısı ve yordayıcısı olarak kullanıldığı görülmektedir. Aslında bu durum sosyal bilimlerin doğası göz önüne alındığında hiç de şaşırtıcı değil, bilakis bu alanda yapılan araştırmaların varabileceği doğal bir (şimdilik) son nokta olması itibari ile beklenen bir gelişmedir. Çünkü, sosyal bilimler, insan davranışlarını sosyal bir çevrede anlamlandırıp yorumlamayı gerektiren bilim dallarından oluştuğuna göre, alan araştırmaları fen bilimlerinde olduğu gibi olguları etkileyebilecek tüm dış faktörlerden soyutlanmış, (laboratuvar gibi) steril bir çalışma ortamında gerçekleştirilemez. Tam tersine, sosyal bilimlerde tüm olgular ve olaylar yumağından çıkarımlar yapılarak belirli sonuçlara varılmak istendiğinden, diğer bir ifade ile, bir olgu diğer tüm olgu ve olaylar yumağında bir anlam ve değer kazandığından, nitel çalışmalar bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Topkaya, 2006).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Yazarın eseri bütüncül bir şekilde ama daha çok içerik aktarılırken kullandığı yöntem ve teknikler üzerinde durulmuştur.

Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada araştırmacı araştırma sorularından, araştırmacının kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan hareket ederek veri analizi için bir çerçeve oluşturur. Böylece verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş olur. Ardından, araştırmacı daha önce oluşturmuş olduğu çerçeveye dayalı olarak verileri okur ve düzenler. Bu süreçte verilerin anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. Bu aşamadan sonra araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlar. Bunun için gerekli yerlerde doğrudan alıntılara da başvurmak zorunda kalabilmektedir. Bu sürecin

sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır. Araştırmacı bu aşamada ayrıca yapmış olduğu yorumları daha da güçlendirmek için bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini açıklar ve ihtiyaç duyulması durumunda farklı olgular arasında karşılaştırma yapmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). (Topkaya, 2006).

6. 1. Veri Toplama Aracı

Nitel analiz ilk basamağını oluşturan betimleme kişi, nesne ve olaylara ilişkin temel özelliklerin yazılı olarak ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Nitel analiz sürecinde üzerinde çalışılan olgunun eksiksiz ve kapsamlı bir biçimde betimlenmesi büyük önem taşımaktadır. Betimleme, gözlenen davranışa yol açan temel gerekçelerin ve bu davranışın ardındaki niyetin ortaya çıkartılmasını da kapsayan bir süreçtir. Diğer yandan incelenen davranışın ortaya çıktığı daha geniş toplumsal ve tarihsel bağlam da (context) betimleme sürecinin önemli parametreleridir. Toplumsal bağlam grup, örgüt, kurum ve kültür bileşenlerini kapsamaktadır (Dey, 1993).

Betimleme sürecinin tamamlanmasının ardından toplanan veriler belirli temalar çerçevesinde sınıflandırılmaktadır. Böylece araştırmacı veriler arasında bir karşılaştırma yapabilme olanağına kavuşmuş olur. Araştırmacı geliştirmiş olduğu temaları birbirleri ile ilişkilendirerek veri seti içerisinde yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri ve farklılıkları incelemektedir. Son aşamada ise araştırmacı bu değişkenler arasında bağlantılar kurmaya çalışır (Dey, 1993). Böylece araştırma konusu olay açıklanmaya çalışılmaktadır. Görüldüğu üzere Dey'in önermiş olduğu nitel analiz süreci, Miles ve Huberman'ın önermiş olduğu analiz süreciyle büyük oranda örtüşmektedir.

Dey'in geliştirmiş olduğu nitel analiz süreci, çeşitli yöntemlerle toplanmış olan verilerin kapsamlı bir betimlemesi ile başlamaktadır. Ardından, veri seti içerisinde örtük olarak duran temalar, sınıflandırma yoluyla ortaya çıkartılmakta ve bu temalar birbirleri ile ilişkilendirilerek inceleme konusu olan sosyal gerçeklik açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımı da açık bir biçimde nitel araştırma sürecinin temel amacı olan kuram oluşturmaya yönelik bir yöntem olarak değerlendirmek mümkündür.

İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biridir. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tündengelimci bir yol takip edilmektedir.

İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir. Araştırmacı daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır. Kategori geliştirme aşamasında araştırmacı dikkatli olmalı ve aynı metin üzerinden benzer bir araştırma yürütmeyi planlayan başka araştırmacıların da aynı sonuçlara ulaşabilecekleri türden uygun kategoriler geliştirmelidir (Silverman, 2001) (Özdemir, 2011).

6. 2. Evren ve Örneklem

Çalışmamızın evrenini Alfred Döblin'in Berlin Alexander Meydanı adlı romanı oluşturmaktadır. Çalışmamızın örneklemini ise bu eserin içerik analizinde kullanılan yöntem ve teknikler oluşturmaktadır.

Örneklem bu eserde toplanan verilerin analizi ve elde edilecek sonuçlardan yola çıkarak evrene yönelik yargılara da ulaşılacaktır.

7.BERLİN ALEXANDERPLATZ ROMANINDA KULLANILAN TEKNİKLER

7.1. Montaj Tekniği

Daha büyük bir bütün için montaj farklı şeyler olabilmektedir. Bu stiller aynı zamanda farklı hikaye anlatım stilleri ve çok daha fazlası olabilir. Her durumda farklı bileşenlerin kullanımı ile belirli bir etki ve anlam yoğunluğu oluşturulur ve elde edilir.

7.1.1. Gerçek Röportaj Dili

Bu tamamen bilgilendirici ve olgusal karakter ile ilgili her şeyi içerir ve böylece genellikle bir romanın dilsel ortamından farklıdır. Buna; tıbbi teşhisler, hava durumları, telefon defterinden alıntılar, tramvay için rota planları gibi olgular da dahildir. Bu tür raporların bir özelliği, sınırlı bir alanda temel ve tekdüze bilgilerin hazır olmasıdır. Bunların bazıları, ilgili kültürel çevrenin her okuyucu tarafından anlam içeriklerinde ve daha fazla açıklanmak zorunda kalmadan hemen tanındıkları ölçüde standartlaştırılmıştır (Uysal & Ayan, 2015).

7.1.2. İncil Dili

Hikayecinin kendi diline kısmen akan İncil'den pasajların kullanımı, orijinal ortamlarından alındıkları için bir montaj aracı olarak kabul edilebilmektedir.

Doğru kelime kullanıldığı (anamlı bir şekilde) zaman, ancak alıntıya özgü değilse, burada pek önemi yoktur. Hıristiyanlık bağlamında bilinen terimlerin artık okuyucunun henüz bilmediği bir bağlamda kullanılması oldukça önemlidir. Döblin, çoğu zaman aniden ve okuyucu önceden hazırlanmadan çok sayıda İncilden örnekler sunmaktadır.

7.1.3. Şarkı Sözleri, Atasözleri ve Klasik Alıntılar

Lirizme; bir eserden lirik pasajlar ya da şarkılar, bireysel ayetler ve bunlardan parçalar dahildir. Kullanımı ile duygu seviyesi ele alınır ve ikinci bir seviye olarak salt bir seviyeye bağlanır. Atasözlerinin kullanımı ve klasiklerin alıntıları, ana eylemde bahsedilen gerçekleri kısa bir paydaya getirmeyi amaçlamaktadır.

Her üç bileşen; şarkı sözleri, atasözleri ve klasiklerden alıntılar genellikle sadece ilgili çağ bağlamında metinde genel bir fikir vermektedir.

7.1.4. Montaj Tekniğinin Bir Parçası Olarak Kelime Oyunları, Ses Tekrarları, Kelime Tekrarları ve Uyarlamalar

Metinde genellikle yazar tarafında istenilen çağrışımlarla okuyucuya, kelimelerin kendine has açık sesleri iletilmektedir. Örneğin, Döblin bir buharlının çalışmasını betimlemek için, “Rumm, Rumm” kelimelerini kullanır veya tramvayı sürmek için “Ruller, Ruller” (P. 179), “wumm, wumm” kelimelerini rüzgâr/fırtına vb. için. Bu birkaç kelimeyi okurken, okuyucu sahip olduğu bir tecrübeyle ikinci bir adımda birleştirdiği belirli bir sesi fark etmektedir. Bu deneyim onu romana doğrudan bağlar ve ilgili teknik cihaz hakkındaki kelime parçalarını zihninde kurgulamaktadır. Ancak bunun aslında bir buharlıyla veya tramvay fikri ile sonuçlanıp sonuçlanmadığı okuyucunun bu öğeleri bilip bilmediğine bağlıdır.

Ve buna ek olarak burada hem Döblin'in hem de romanının her okuyucusunun kendisini bir buharlıya veya tramvay hakkında farklı bir fikir haline getirdiği belirtilmelidir; çünkü herkes sadece bu şekilde yaşadığı bir şeyle kelime parçalarının neden olduğu ses ilişkisini birbirine bağlamaktadır. Böylece, sözcüklerin ve ses oyunlarının meydana geldiği ilgili geçiş yazarın kendisi tarafından yapılan örneğin beyaz-mavi bir tramvay sözü gibi çok daha bireysel bir karakter haline gelir.

Genellikle kafiye, diğer şeylerin yanı sıra, kelime ve sesler, nesir türü altında tekrarlanmaktadır. Anlatıcı bu öğeleri sadece büyük şehir kargaşa ve kahramanı Franz Biberkopf'un ruhunun tasvirinde değil, aynı zamanda imalar ve benzetmelerde de kullanmaktadır. Örneğin, “yokuş yukarı, yokuş aşağı, yukarı, aşağı, uzun vadiler” dizisi, neredeyse bir nakarat olarak tekrarlanmaktadır. Bu açıdan karakteristik bir örnektir: İshak ve oğlunun İncil tarihi açıkça bir mesel olarak belirtilmiştir:

Und da ist ein Gebirge und der alte Mann steht auf und sagt zu seinem Sohn: Komm mit. Komm mit, sagt der alte Mann zu seinem Sohn und geht und der Sohn geht mit, geht hinterdrein ins Gebirge hinein, hinauf, hinunter, Berge, Täler. Wie lange gehts noch, Vater? Das weiß ich nicht, wir gehen bergauf, bergunter, ins Gebirge, komm nur mit. [...] Bergauf, bergab, Täler, es ist ein langer Weg [...] (S. 311 f.).

(Ve bir dağ var ve yaşlı adam ayağa kalkıyor ve oğluna diyor ki: hadi. Gelin, yaşlı adamı oğluna söyleyin ve gidin ve oğlu birlikte gider, dağların arkasına, yukarı, aşağı, dağlara, vadilere gidin. Ne kadar kaldı Peder? Bilmiyorum, yukarı, aşağı, dağlara gidiyoruz, sadece gel. [...] Yani şarkı sözleri: [yokuş yukarı, yokuş aşağı, vadiler, uzun bir yoldur) (S. 311 f.).

Döblin'in eserindeki ifade biçiminin kelime tekrarı ve yoğunlaşmasının bir başka örneği olan anlatıcı, işaret/kelimenin "denotative" anlamını vurgular ve dinleyici/okuyucu böyle güçlü bir etkiye ulaşmaya çalışır:

Damit ist es vorbei. Zu Bett zu Bett, wer ein hat, wer keine hat, muss auch zu Bett, zu Bett" (S. 142). "Die Leute tun, was sie können. Haben Kinder zu Hause, hungrige Mäuler, Vogelschnabel, klapp auf, klapp zu, klapp auf, klapp zu, auf, zu, auf zu, auf zu (S. 139).

(Bitti. Yatağa yatağa, kimin var, kimin yok, yatağa, yatağa "(S. 142). " insanlar ellerinden geleni yaparlar. Evde çocukları olan, aç ağızlar, kuş gagası, katlayın, katlayın, katlayın, katlayın, açın, kapatın, açın, açın) (S. 139).

Bir iyileşme örneği olarak Goethe tarafından ünlü "Mignon" şiirine atıfta bulunur: "Dahin, dahin laß mich mit dir, du mein Geliebter, ziehen" (P. 172) post-sealing veya parabolik yazıtların bir başka örneği, İncil'e geri dönen vaaz metnidir (Musa 19). Bu montaj aracılığıyla İncil ile bir paralellik iletmek için Metropolitan mimarisinin tasvirine dahil edilmiştir:

Ein Müllhaufen liegt vor uns. Von Erde bist du gekommen, zu Erde sollst du wieder werden. Wir haben gebauet ein herrliches Haus, nun geht hier kein Mensch weder rein noch raus (S. 181).

(Önümüzde bir yığın çöp var. Yeryüzünden geldin, yine yeryüzünün olacaksın. Güzel bir ev inşa ettik, şimdi kimse ne içeri girer ne de dışarı çıkar) (S. 181)

7.1.5. Farklı Anlatı Modlarının Montajı

Döblin çalışmalarında farklı hikaye anlatım tutumları kullanılmaktadır ve burada da bir montaj örneği görebilirsiniz. Aşağıdaki kısa metin bölümü daha ayrıntılı olarak ele alınmalıdır:

Franz lachte lautlos weiter, er sieht nach rückwärts durch das kleine Autofenster auf die Straße, ja, das Auto verfolgt sie, sie sind entdeckt, warte, das ist ihre Strafe, und wenn ich selbst dabei verschütt gehe, die sollen nicht mit mir umspringen, die Gauner, die Strolche, die Verbrecherbande (S. 231).

(Franz sessizce gülmeye devam etti, yolda küçük araba penceresinden geriye doğru bakıyor, evet, araba onları izliyor, keşfediliyor, bekle, bu onların cezası ve kendimi dökmeye çalışırsam, benimle atlamamalılar, dolandırıcılar, serseriler, suçluların çetesi) (S. 231).

Bu geçiş yalnızca ilk adımda algılanan ve bir izleyicinin perspektifinden yeniden üretilen bir olayın tanımıyla başlamaktadır. Bununla birlikte aynı cümlede bu perspektif değişmekte ve deneyimli konuşma (erlebte Rede) kullanılmaktadır. Burada, deneyimli konuşmanın iç monoloğa geçişinin gerçekleştiği açıktır, bu sayede konuşmanın aksine deneyimli konuşma gerçekleşmektedir.

Deneyimli konuşmanın genellikle Preteritumda olması gerektiği varsayımı / tanımı burada şimdiki zamanda verilmektedir. Artık bu olanları anlatan değil aksine yaşayan kişi iletmektedir. Yazar, anlatıcı ve okuyucu ile olayları yaşayan kişi arasındaki arabulucu rolündedir. Sonra bir iç monolog aşağıdaki gibidir:

(... Bu azabdır ve eğer kendimi dökersem...) [...]. (S. 231) burada, okuyucu karakterin iç çatışmasında bir ortak haline gelir ve düşünce dünyasında yer alır.

İç monolog genellikle Döblin tarafından figürlerinin iç gerçekliğini göstermek için kullanılmaktadır. Genellikle bu bir ilişkiden sonra ortaya çıkmaktadır. Hapishaneden ayrıldıktan sonra Franz Biberkopf karanlık Sophienstrasse'de yürümektedir. Bunu yaparken aşağıdaki gibi düşünmektedir:

[...] wo es dunkel ist, wird es besser sein. Die Gefangenen werden in Einzelhaft, Zellenhaft und Gemeinschaftshaft untergebracht. Bei Einzelhaft wird der Gefangene bei Tag und Nacht unausgesetzt von andern Gefangenen gesondert gehalten (S. 15).

(Karanlık olduğu yerde, daha iyi olacak. Mahkumlar hücrelerde, tek hücrelerde ve ortak hücrelerde tutukluluk halindedir. Hücre hapsinde mahkum gece gündüz diğer mahkumlardan ayrı tutulur) (S. 15).

7.1.6. Anlatım Modlarının Belirlenmesinde Zorluklar

Romanda anlatıların belirlenmesi her zaman kolay değildir. Romandaki bazı noktalarda destansı bir rapor veya deneyimli bir konuşma olup olmadığını belirlemek mümkün değildir. Bir anlatıdan diğerine geçiş genellikle akışkandır ve tanımlamak zordur. Romanın ilk sayfasındaki ifade zaten dikkat çekicidir:

Man setzte ihn wieder aus. Drin saßen die anderen, tischlerten, lackierten, sortierten, klebten, hatten noch zwei Jahre, fünf Jahre. Er stand an der Haltestelle. Die Strafe beginnt (S. 13).

(Tekrar terkedildi. İçerde diğerleri oturuyordu, doğranmış, verniklenmiş, sıralanmış, yapıştırılmış, iki yıl daha beş yıl daha vardı. Otobüs durağında durdu. Cezası başladı) (S. 13).

Buradaki örnek hem tarafsız bir açıklama hem de deneyimli bir konuşma olarak okunabilir.

7.1.7. Dahil Edilen Öğelerin Bağlantısı

Franz Biberkopf ve çevresi arasındaki ilişki eserin genel tasarımında önemli bir rol oynamaktadır. Romanın yazarı içerdiği unsurları düzenlerken bu ilkeyi göz ardı etmez. Franz Biberkopf'a neler olup bittiği tek başına ele alınmaz. Kişi ile çevre arasındaki yakın bağlantı iç dünya ile dış dünya arasındaki sürekli değişen ve çözünen ilişkide belirgindir. Bu yüzden bir anlatı diğerini takip eder. Örneğin, epik bir rapor genellikle kısa bir mesafede bir iç monolog tarafından takip edilir. Birlikte iki veya daha fazla öge bağlanmak için kullanılır.

Böyle bir araya getirilen elementlerin bileşikleri leitmotivik karaktere sahiptir. Bu, monte edilmiş eleman ile figürlerin bulunduğu durum arasında yakın bir bağlantı oluşturur. Aşağıdaki örnek bir şarkının monte edilmiş öğeleri bağlamak için ne kadar önemli olabileceğini göstermektedir:

Bu şarkıda “Lied vom Schnitter Tod” tek çizgiler vardır ve sadece çok nadir yerlerde tam şarkı metni kullanılır (bkz. 200, 201, 248, 249, 490, 499).

Bu şarkının romanın ilk bölümünün kullanımında anlamı okuyucu tarafından tam anlamıyla tanınmaz. Bununla birlikte her zaman Reinhold figürü ile bağlantılı olarak takip edildiğinden ve bu rakam gölgeli olduğundan şarkının parçalarının görünümü yaşam için tehlike ve özgürlük tehdidi anlamına gelmektedir. Karşılık gelen pasajlar durumun eşitliğine işaret ettikleri için kısa bir süre sonra genel bir bağlantı kurarlar.

Zaman zaman Franz Biberkopf'un romanda iyi ve bilinen bir yeri ya da rastgele geçmişini hatırlatan öğeler vardır. Bu nedenle burada bir ilişkiel düşünce süreci de vardır. Örneğin, Alsas Caddesi görünce bu alanda 1927 noelindeki anıları canlanmıştır. Sonra bir şarkı ile kendini rahatlatmaya çalışmıştır:

Trink, trink, Brüderlein trink, lass die Sorgen zu Haus, meide Kummer
meide den Schmerz, Dann ist das Leben ein Scherz, Meide den Kummer und
meide den Schmerz, Dann ist das Leben ein Scherz [...] (S. 81).

(İç, iç kardeşim iç, endişelerini evde bırak, kederi önlemek ve acıdan kaçınmak, o zaman hayat bir şaka, kederi önlemek ve acıdan kaçınmak, o zaman hayat bir şaka) [...] (S. 81).

7.1.8. Sinematik Hikaye Tarzı

Birçok edebi eleştirmen Döblin'de ve özellikle Berlin Alexanderplatz'da bir film stili tanımıştır. Örneğin, Ernst Alker, Döblin'in çalışmalarında "bariz kamera sanatı" nı uyguladığını belirtmektedir (Alker 1959: 407). Klesch, sırayla Döblin'in kolaj tekniğini filmik montaj ile karşılaştırmaktadır (Kelsch 1968: 31) ve Salzer'ın ifadesi daha da aşırıdır: Döblin "filmden gel" tekniğine sahiptir (Salzer / von Tunk 1972: 284).

Döblin film sanatıyla çok ilgilidir. Hollywood'da daha sonra sürgün sırasında senaryo yazmış ve MetroGoldwyn-Mayer ile zaman zaman meşgul olmuştur. Böylece sinematik

yapıyı tanımış ve roman teorisinde kullandığı için, bu yapının zaten onunla birlikte geldiği açıktır. Çünkü sunum türü sinematiktir. Kamera tekniğini dil düzeyinde gerçekleştirmeyi başarmıştır. Aşağıdaki örnek bunu desteklemek için tasarlanmıştır:

Vor Aschinger an der Seite vor einem Photographenkasten sieht er die kleine Mieke stehen am Alex [...] Franz verfolgt sie mit den Blicken [...] ein Brotwagen von Aschinger steht im Wege... Franz geht am Bauzaun entlang bis zur Ecke. Jetzt wird sie ihn sehen können, aber sie sieht nicht herüber. Franz geht über den Damm... Da wendet sie ... er hat Blumen in der Hand... Und fliegt auf ihn zu [...] (S. 287 f.)

(Aschinger önünde, bir fotoğraf karesinde Alex'de duran küçük Mieke'yi görür [...] Franz onu bakışlarla takip eder [...] Aschinger'den bir ekmek arabası yolda durur. Franz, bina çiti boyunca köşeye doğru yürür. Şimdi onu görebilecek ama bakmayacak. Franz barajın üzerinden geçiyor ... sonra dönüyor ... elinde çiçekler var... ve elinden uçar) (S. 287 f.).

Bu film benzeri açıklama bir süre daha devam eder. Bununla birlikte, anlatıcı onu bir iç monoloğa bağlar:

Quatsch, kann ich dafür, habe ick mir dazu gedrängt, Lude zu sein? Quatsch sage ich. Ich habe getan, wat ick konnte, ich habe mein Menschenmögliches getan, ich habe mir den Arm abfahren lassen, dann soll eener kommen. Ick habe die Nase voll (S. 290).

(Saçmalık, bunun için, beni bir serseri olmaya zorladığı kanısında mıyım? Saçma olduğunu söylüyorum. Yapabileceğim her şeyi yaptım, elimden gelen herşeyi, kolumu kaptırdım, ... Yoruldum) (S. 290).

Bu noktada, okuyucu aktörleri için bir yönetmenin notlarını hayal edebilir. Döblin'in karakterlerinin romandaki filmlere gitmesine izin vermesi tesadüf mü? Franz Biberkopf işten çıkarıldıktan sonra nispeten hızlı bir şekilde bir sinema arıyor. Orada filmi “zavallı çocuklar” olarak görüyor. Uzun hapis cezasından sonra bu tür konulara açık olduğu varsayılabilir. İçinde, diğer insanlarla topluluk hissi yoğunlaşır. “Ick bin frei. Ick muss ein Weib haben. Schöne Lust, fein ist das Leben draußen” (S. 33). (Özgürüm. Kendime birini bulmalıyım. Dışarıda hayat güzel...) (S. 33).

7.1.9. Büyük Şehrin ve Halkının Temsili

“Franz Biberkopf Berlin'e girer” (S. 50). Bu başlık okuyucuya kahramanın hayatından başka bir bölümün büyük şehirde takip edeceğini bildirmektedir. Bu kısa cümle sırayla, doğrudan başlığın tekrar bir montaj olduğu gerçeğiyle ve her şeyden önce “ticaret ve ticaret şehir temizliği, sürüş ve sağlık hizmetleri, inşaat mühendisliği, sanat ve eğitim, nakliye, tasarruf bankası ve şehir bankası” vb. gibi yönleri oluşturan basit logolar şeklinde okuyucunun zihninde çağrışımlar uyandırmaktadır. Şimdi okuyucu gürültü, ajitasyon, büyük şehir gibi algıları zihinsel olarak harekete geçirebilmektedir (S. 49, 59).

Ardından okuyucu dünyanın dört bir yanındaki sokaklara gönderilir. Edebi yaklaşım aynı zamanda bir film yapma sürecinin sokaklarında bu yürüyüşü hatırlatır. Kısa bir sırayla mağazaların referansları, farklı tabelaların açıklamaları ve reklam sloganları değişir. Her şey yol boyunca hızlı bir yolculuğa benzer ve yüksek hız iletir.

Hem görüntüler hem de sağlanan diğer raporlar okuyucunun gerçekten de sarhoş edici varlığında muazzam çeşitliliği ile Berlin şehrine bakmasını mümkün kılmaktadır. Döblin, Biberkopfun daha İleri geçmişi hakkındaki çerçeveyi sağlamak istemekle kalmaz aynı zamanda kendisini yalnızca tek bir ortama kısıtlayarak figürleri romana angaje eder. Tüm metropol kompleksini temsil etmek ister ve bu amaç için çok sayıda içiçe geçmiş elementler kullanır. Şöyle yazar:

[...] die volle Wahrheit der Großstadt zeichnen; dazu müsste ich Seite um Seite des statistischen Jahrbuchs abschreiben, ihre Geburten und Todesfälle hinsetzen, von Grundlagen, Liquidationen und Konkursen berichten [...] (Siehe hierzu Döblin 1962: 243).

(Büyük şehrin tam gerçeğini gösterir; doğumlarını ve ölümlerini, esaslarını, tasfiye ve iflas raporlarını istatistiksel yıllığa sayfa yazmak zorundayım) (bakınız Döblin 1962: 243).

Ve Döblin başka bir araç kullanır; şehre kendi karakterini ve eyleminin bir bölümünü entegre eder: “Der Rosentalerplatz unterhält sich...” (S. 51) p. 51) (Rosentalerplatz konuşur...) Bu tür karakterler romanın birçok yerindedir örneğin:

“Der Tod zieht seinen Mantel zu. Er singt und strahlt: O ja, o ja. Das Feld rauscht: O ja, o ja” (S. 490). (Ölüm ceketini çıkarır. O ja, o ja diye şarkı söyleyip parlar. Toprak inler)

Döblin’e göre büyük şehrin kendi yasaları vardır. Kendisi sadece bir "karakter" dir (Döblin 1962: 243). Döblin için montaj “modern varoluşun karmaşıklığı ve çok boyutlu oluşunu” göstermek için bir araç olarak oluşmaktadır (Döblin 1962: 243).

7.1.10. Kolektivizm ve Anonimlik

Roman Franz Biberkopf hikayesinin inceliğine sahip olmasına rağmen, Franz Biberkopf'a benzer bir kaderi olan diğer insanların hikayelerini de içermektedir. Örneğin, dört kişi Lothringerstraße durağında tramvaya bindiğinde okuyucu isimleri ve kişisel durumları hakkında çok şey yaşar ve okuyucu gelecekteki kaderlerini bile görür (S. 54; daha fazla örnek için bkz. S. 56.). Tramvaya yeni giren insanlar anonimliklerini kaybederler. Öte yandan Döblin tekrar öznesiz konuyu birkaç kez “es” şeklinde kullanmaktadır. Örneğin, Franz'dan bahsederken " neşeli yüzler vardı, güldü, Aschinger'in karşısındaki koruyucu adada bekledi"(S. 14).

Roman yorumunda, Albrecht Schöne toplu konuşmalar hakkında birçok örnek verir ve şöyle yazar:

Ob eine Romanfigur auf solche Weise den früher einmal ins Gedächtnis genommenen Text reproduziert oder ob sie ihn im Augenblick zur Kenntnis nimmt, immer stiftet das Zitat die Verbindungen, ja es erscheint selbst als Zeugnis für die Kommunikation des zitierenden mit anderen Sprechern, mit der Sprachwelt der Großstadt überhaupt [...]. (Schöne 1963: 31)

(Bir roman figürünün böyle durumlarda bir zamanlar bu şekilde hatırlanan metni yeniden üretip üretmediği veya şu anda not alıp almadığı, her zaman bağlantılara sebebiyet verir, evet, diğer konuşmacılarla, aslında metropolün konuşan dünyası hakkında gerekçe gösteren kişinin iletişimi için bir tanık olarak kendini gösterir [...]. (Schöne 1963: 31).

Diğer eserlerde Döblin anonimlikten şu şekilde bahseder:

“Jede Seele hat hundert Hilfsseelen und alle Gedanken und Gefühle werden von hundert rückwärtsliegenden Gedanken getragen. So flutet Seelenhaftes von früher und jetzt, Erlebnishaftes älterer Gemeinschaften durch die Einsamkeit (Zitiert nach Schwimmer 1973: 56 f.)”.

(Her ruhun yüzlerce yardımcıruhu vardır ve tüm düşünceler ve duygular yüzlerce arkada kalan düşünce tarafından taşınır. Böylece geçmişin ruhu ve şimdi yalnızlık yoluyla eski toplulukların deneyimlerine akın ederler) (Schwimmer 1973: 56 f.).

Kendisini bir birey olarak kabul etmeyerek Biberkopf insanın bireysel imajını reddeder ve sonunda acı gerçeği tanır ve kendisine itiraf eder. Biberkopf nihayet Kitty'ye olan borcunu şu sözlerle pişman olarak ifade eder “ben insan değilim, ben bir canavarım, bir canavarım [...]” (s. 488).

7.1.11. Metropol Zihniyeti

Şehir ve sakinleri arasındaki etkileşimler hakkındaki ifadeler, büyük şehirler, romanda önem kazanmaktadır. Döblin bu konuyu kendi makalesinde şöyle ele almıştır: “Bir şehir sakini bir çiftlikte yaşayabilecek biri değil” (Döblin 1962: 231). Büyük şehrin insanlarını başka bir insan türü olarak tanımlamaktadır (ebd. S. 243).

Büyükşehir insanı sürekli haber, yeni ve heyecan verici bir şey duymak için çabalar. Franz şahsında da yine bu araçlardan birkaç tane vardır. Franz sıklıkla ceza davalarını gazete raporlarından okur. Büyük şehir adamı agresif ve gergindir. Metropolitan insanın sinirlilik teması “Die Ermordung der Butterblume” romanında bir konu olarak Döblin tarafından ele alınmıştır. Döblin dış dünyanın iç dünya üzerinde bir etkisi olduğunu biliyordu. Ayrıca montaj tekniğini kullanarak bu etkiyi netleştirmeye çalışmıştır.

7.1.12. Resimlerdeki Manevi Olayların Tasviri

Yazarın duygusal çatışmaları, diyalog veya monolog aracılığıyla açıkça ortaya çıkabilir. Benzetmeler, anlatılar veya resimsel lirik bölümler bu iç çatışmaları oluşturmaya yardımcı olur. Örneğin, Minna'nın Franz tarafından tehdit edilme hissi bir deprem imgesi ile iletilir:

Da sind die Berge, die seit Jahrtausenden stehn, gestanden haben, und Heere mit Kanonen sind drübergezogen da sind Inseln, Menschen drauf, gestopft voll, alles stark, solide Geschäfte, Banken, Betrieb, Tanz, Bumms, Import, Export, soziale Frage, und eines Tages geht es: rrrrrr, rrrrrr, nicht vom Kriegsschiff, das macht selber hops, – von unten. Die Erde macht einen Sprung, Nachtigall, Nachtigall, wie sangst Du so schön, die Schiffe fliegen zum Himmel, die Vögel fallen auf die Erde. Franz, ich schrei, was, lass ich los (S. 38-39).

(Binlerce yıldır ayakta duran dağlar ve silahlı ordular çekildi, adalar, üzerlerinde insanlar, bir yığın, herkes güçlü, sağlam iş, bankalar, işletmeler, danslar, patlamalar, ithalat, ihracat, sosyal sorunlar ve bir gün daha geçer: rrrrrr, rrrrrr, altan şerbetçiotu yapan bir savaş gemisi değil. Dünya bir sıçrayış yapar, Bülbül, Bülbül ne kadar da güzel ötüyorsun, gemiler gökyüzüne uçar, kuşlar yeryüzüne düşer. Franz, diye çığlık atar, bırak beni) (S. 38-39).

Biberkopf'un zihinsel durumunun bir açıklaması yerine, hava durumu raporu şeklinde bir parça kullanılır:

Ein wenig freundlich sehen die Wetteraussichten aus. Zwar herrscht noch empfindliche Kälte, aber das Barometer ist im Steigen. Die Sonne wagt sich wieder schüchtern hervor. Für die nächste Zeit ist Erwärmung der Temperatur zu erwarten (S. 172).

(Hava biraz güzel görünüyor. Hala biraz soğuk olsa da Barometre yükseliyor. Güneş yine utangaç bir şekilde yükseliyor. Bir dahaki sefere sıcaklığın yükselmesi bekleniyor) (S. 172).

Franz'ın kararlılığı ve istikrarsızlığı "rutschenden Dächer" dan bir resim ile gösterilmektedir. Bu görüntü oldukça sık tekrarlanır:

Die Wagen tobten und klingelten weiter, es rann Häuserfront neben Häuserfront ohne Aufhören hin. Und Dächer waren auf den Häusern, die schwebten auf den Häusern, seine Augen irrten nach oben: wenn die Dächer nur nicht abrutschten, aber die Häuser standen gerade. Wo soll ick armer Deibel hin (S. 15).

(Arabalar öfkeleni ve daha fazla korna çaldı, durmadan evlerin önünden evlerin önünden koştular. Ve çatılar evlerde yüzen evlerdeydi, gözleri doldu: çatılar kaymazsa, evler düz dururdu. Zavallı şeytanı nereye koyayım) (S. 15).

Bu, okuyucuya Biberkopf'un çaresizliğini gösteren bir iç monolog tarafından takip edilir:

"Ich bin ein großer Dussel, man wird sich hier doch noch durchschlängeln können, fünf Minuten, zehn Minuten, dann trinkt man einen Kognak [...]"(S. 15).

(Ben büyük bir ahmağım, buradan geçebileceksen, beş dakika, on dakika, sonra bir konyak iç) [...] (S. 15) ...

Reinhold'un özü metaforik olarak siyah bir su görüntüsünde tasvir edilmiştir. Reinhold nereye döneceğini bilmediğinde anlatıcı burayı toplamaktadır:

“[...] er geht nicht nach Hause. Zu Hause schläft die blonde Trude. Er denkt nach und grübelt. [...] Elend sieht der Mensch aus [...]” (S. 215).

([...] eve gitmez. Evde sarışın Trude uyur. Düşünür ve düşünür. [...] Sefil bir şekilde görünür) (S. 215).

7.1.13. Şekillendirme Aracı Olarak Bilim ve Ekonomi

Bilimsel konuların ve metinlerin tanıtılması 20. yüzyılda birçok romanının özelliğidir. Örneğin, Thomas Mann'ın Doktor Faustus'unda, Robert Musil'in der Mann ohne Eigenschaften romanında ve George Orwell'in 1984 romanında birçok örnek bulunabilir. Bu nedenle yazarların mümkün olan en kapsamlı arzusu ilgili dünyanın ve gerçekliğinin ansiklopedik bir sunumunda saklıdır. Döblin gerçeği daha ayrıntılı olarak göstermek için bilimsel verileri kullanmaktadır.

Birgit Hoock, Döblin'in eserleriyle ilgili makalesinde (1997: 269) bahsettiği gibi, iki vuruşta kunduzlara "sertlik, elastikiyet, şok ve direnç" kazandıran fizik yasaları gibi Ida'nın göğüs kafesine karşı ahşap bir raket ile kafa açtı (p. 105). Bir kunduz tarafından tüketilen gücün büyüklüğü hareket etkisi için Newton yasalarının ayrıntılı bir açıklaması yapıldıktan sonra bir formül yardımı ile gösterilir (bkz. 105).

Tıbbi tanı uzman metinleri de cinsellik gibi konular üzerinde durmaz. Bununla birlikte açıklama türü tamamen resmi olarak insanın fiziksel süreçlerinin teknik alanda kalması için tutulur (s. 34 f.). Döblin de çalışmalarında Botanik ile ilgili metinleri kullanmaktadır. Böylece bir bitkinin kendisini soğuğa karşı nasıl koruduğunu ve okuyucuyu çok kapsamlı bir şekilde bilgilendiren bir cevap sağlayan soru olarak tek bir yere dahil edebilir (bkz. sayfa 398).

7.1.14. Oluşum Araçları Olarak İncil alıntıları

İncilin dağınık alıntılarının çoğu Döblin'in çalışmalarında bulunmaktadır. Bu muhtemelen aynı zamanda kişinin kendi dindarlığını okuyucuya iletmek için bir araçtır. 26 yaşındaki Döblin o zamanlar 1904'te “Else Lasker-Schüler'e” yazar: “bir zamanlar çok inandırıcı olacağım. Yapabileceğimiz en iyi şey dua etmek. Temel olarak, her zaman dua ediyoruz” (Döblin 1972: 26), edebiyat eleştirmeni Muschg, Berlin'i, “bir moralist kitabı”

olarak adlandırmaktadır (Muschg 1960: 98). Roland Links'e göre Berlin Alexanderplatz ilk Hristiyan şiir olarak tanımlanır (Links 1965: 98). Albrecht Schöne, "Kurtuluş tarihi romanı" (Schöne 1963: 298) olarak nitelendirmektedir romanı.

İncil alıntılarının yerleştirilmesi Döblin'in destansı çalışmalarının hem dilsel hem de içerik tasarımına hizmet eder. Din, kitleleri birbirine bağlamak ve birlikte olma bilincini teşvik etmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Döblin'in dindarlığının romanda bir konu olarak değerlendirmesinin nedeni bu olabilir. Onun ikinci kitabının başında, İncil'den Âdem ve Havva hakkında alıntı yapması sebepsiz değildir. Okuyucuya insanın tüm zorlukların üstesinden gelmek ve dünyanın sunduğu cazibelere direnmek için yeterince güçlü olmadığını belirtmek istiyor gibi görünür. Franz Biberkopf iyi bir hayat başlatmak için karar aldığı anda İncil alıntıları daha sonra roman içine monte edilir:

Es lebten einmal im Paradies zwei Menschen, Adam und Eva. Sie waren vom Herrn hergesetzt, der auch Tiere und Pflanzen gemacht hatte. Und das Paradies war der herrliche Garten Eden. Blumen und Bäume wachsen hier, Tiere spielten rum, keiner quälte den anderen. Die Sonne ging auf und runter, der Mond tat dasselbe, das war einzige Freude den ganzen Tag im Paradies (S. 49).

(Bir zamanlar cennette Adem ve Havva adında yaşayan iki kişi varmış. Onlar da hayvanlar ve bitkiler gibi yaratıcı tarafından yaratılmıştır. Cennet muhteşem bir bahçedir. Çiçekler ve ağaçlar burada büyür, hayvanlar etrafta oynar, kimse diğerine işkence yapmaz. Güneş doğar ve battar, ay aynı şeyi yapar, bütün gün cennette yalnızca sevinç olur) (S. 49).

Ölüm ile "Hure Babylon" karşılaştırması romanın konusu olarak ortaya çıkar. Tutmak isteyen tutumunu somutlaştırır ve manevi yaşam ilkesi olarak ölüme rıza gösterir. Döblin tarafından kullanılan dil ve stil yaklaşımı şimdiye kadar sadece geniş anlamda belirtilmiştir. Bununla birlikte Döblin çalışmalarını dilbilimsel olarak montaj yoluyla güçlü kılar. Bu, metnin iki bölümüne bakıldığında ortaya çıkar; ilki Luther çevirisindeki İncil'den gelir, ikincisi romanda görünür. Luther çeviri İncil (vaiz Solomon) aşağıdaki Pasajı içerir:

Ein jegliches hat seine Zeit, und alles Vornehmen unter dem Himmel hat seine Stunde. Geboren werden, sterben, pflanzen, ausrotten, das Gepflanzt sein hat seine Zeit. Würgen, heilen, brechen, bauen hat seine Zeit. Darum merke ich, dass nichts Besseres darinnen ist, denn fröhlich sein und ihm gütlich tun in seinem Leben. Lachen hat seine Zeit (3,12).

(Her şeyin bir zamanı var, gökyüzündeki her şeyin bir saati var, doğmanın, ölmenin, yeşermenin, çürümenin, ekili olan her şeyin zamanı var. Boğulma, iyileşme, kırılma, inşa etmenin bir zamanı var. Bu nedenle, neşeli olmak ve hayatta dostça kalmaktan daha iyi bir şey olmadığını fark ediyorum. Gülmenin zamanı var) (3,12).

Aksine Berlin Alexanderplatz'da uygun ve farklı bir bölüm bulunur:

Ein jegliches, ein jegliches hat seine Zeit und alles Vornehmen unter dem Himmel hat seine Stunde, ein jegliches hat sein Jahr... das gepflanzt ist, ein jegliches hat seine Zeit... Ein jegliches hat seine Zeit... Besser als fröhlich sein. Fröhlich sein, lasst uns fröhlich sein. Es ist nichts Besseres unter der Sonne als lachen und fröhlich sein (S. 380).

Birkaç satır karşılaştırırsa, Döblin'in romandaki "jegliches" kelimesini sık sık ve "leitmotif" benzeri olarak tekrarladığı fark edilir. Buna ek olarak, roman bir başkaldırı içeriyor. Bölüm ile" [...] Bu yüzden bunun neşeli olmaktan daha iyi bir şey olmadığını fark ettim. Neşeli olmaktan iyidir. Neşeli ol, neşeli olalım. Güneşin altında gülmekten ve neşeli olmaktan daha iyi bir şey yoktur" (S. 380) (Uysal & Ayan, 2015).

7.2. İç Monolog

7.2.1. Tarihi, Kökeni ve Edebiyat Açısından Önemi

Doğrudan konuşma yorumunun en basit ve en eski şekli olarak iç monoloğun öncüsü kabul edilmektedir. Dramatik monolog olarak da bilinir ve genellikle bugün biraz eski gibi görünen giriş formülleri ile oluşturulur (örneğin: kendisine " dedi), hatta paradoksal olarak görülür (örneğin: düşüncelerde haykırdı"). 19. yüzyıl romanında dolaylı konuşma her zaman iç monologdan daha sık ve daha net sunulur.

"İç monolog" terimi, 1931'de Fransız Edouard Dujardin tarafından "Le monologue intérieur" adlı kitabında ilk kez kullanılmıştır. Yani izlenim, düşünce bilinç içine girerken yeniden doğmuş gibi iç monolog olan bir şekil, her mantıksal bağlantıdan önce, en içteki düşünceleri ifade ederek "bir dinleyici" daha az konuşma; orijinal haliyle, yani doğrudan, kısa cümlelerin söz dizimsel olarak verilmesiyle oluşur"(S. Vogt 1990: 191).

İç monolog, kendiliğinden ve düzensiz bir biçimde ortaya çıkan ve doğrudan dış eylemle ilişkili olmak zorunda olmayan, kendi kendine yeten bir ifade yerine, ana karakterlerin bilinçli düşünce ve süreçlerini yeniden üretir.

“Sie steht am offenen Fenster, hat einen blaukarierten Schlafrock an und singt mit dem Leiermann: Ich hab mein Herz in Heidelberg verloren (det ist eine falsche Gesellschaft, der hat recht, daß er die ausräuchert) in einer launen Sommernacht (wann kommt er denn nach Hause, ich geh ihm entgegen über die Treppe)” (s. Döblin 2000:329).

(Açık olan pencerenin önünde duruyordu, üzerinde mavi çizgili bir sabahlık ve aynı nakaratı söylüyordu: Kalbimi Heidelberg’de kaybettim (...) karamsar bir yaz gecesinde (...)) (s. Döblin 2000:329).

Bu örnekte de montaj tekniği ile iç monolog Mieke şarkısı ile entegre edilir ve böylece literatürde o zaman kadar mümkün olan dış ve iç süreç arasında eşzamanlılık oluşturur ...

7.3. Doğrudan Konuşma

Diyalog sahneleri romanda geniş bir yer kaplar. Diyalog sahneleri boyunca kullanılan doğrudan konuşma ve Regie'nin kısa sözleri dramatik diyalog biçimine çok yakındır (bkz. vogt 1990:147). Okuyucuyu yönlendirme kısmı, konuşma sahnelerinin kendisinde yatıyor. Sık kullanımı okuyucuyu dahil etmek için yazarın neler olup bittiğine dair farkındalık arzusu ile açıklanmaktadır.

Berlin Alexanderplatz figürleri neredeyse sadece suçlular, fahişeler ve kötü adamlar ile karakterize edilen bir çevreye aittir. Alfred Döblin bu yüzden yüksek bir dil tarzı uygulamasından vazgeçmeye karar verdi ve diyalog sahnelerinde, konuşma dilinin bozuk stillerini, özellikle yoğun bir duygu ile sonuçlanan figürlerin canlı atmosferini vermeye çalıştı.

Romanda en çarpıcı ve belirleyici dil katmanı Berlin konuşma dilidir...

7.4. Berlin Dili

Berlin Alexanderplatz romanından Berlin diliyle ilgili bazı alıntılar aşağıdaki gibidir:

Sie lassen sich dort vom „Budiker“ einen „Schnabus“ einschenken oder sie möchten eine „Molle auslöffen“ bis sie „bedudelt“ sind; man ißt seine „Stullen“, bis man die „Plautze“ voll hat.[...] Da beschimpft man sich dann mit Ausdrücken wie „Kruke“, was noch ziemlich harmlos ist; Verbalinjurien wie „Triene“ oder „Töle“ sind Damen vorbehalten; Männer können als ein „Schlappieh“, ein „Pimperling“ oder ein „Hahnepampen“ tituiert werden; (s. Schwimmer 1973:131f)

Helmut Schwimmer'a göre Berlin lehçesinin ses çeşitliliği için, ikinci ses kayması sadece kısmen gerçekleştirildi. Düşük Alman lehçesi ses envanterinin tipik ve yinelenen örnekleri şunlardır:

„wat“, „det“, „et“, „dat“, „Töppchen“, „Knopp“, „Strümpe“, „ankloppen“ usw (vgl.Schwimmer 1973:133).

„jeht“, „jleich“, „Jott“, „jieb“, „janz“, „jehabt“, „Jeschäft“, usw.(vgl. Schwimmer 1973 :133).

Araştırmalarında Schwimmer, aşınma ile geliştirilen ve konuşmayı kolaylaştıran çok sayıda kasılma örnekleri verir: („sone“ für „so eine) Berlin dilinde dativ ve akkusativi bir arada kullanma yetersizliği ile ilgili örnekler: („Laß mir doch los“) ve örneğin, belirli bir edattan sonra genellikle doğru ekin eksikliği şöyledir: („von die Füße“) (vgl. Schwimmer 1973:134f).

7.5. Ganoven Jargonu

Schwimmer'ın görüşüne ve hakim çevresine göre Berlin diline ek olarak, sosyodilbilimsel olarak en alakalı dil katmanı, Jiddischden çok etkilenen Ganoven jargonudur (Trojca, 2004).

„Biberkopf hatte in Tegel „ein paar jähren abgerissen“ oder „abgemacht“, er hatte im „Knast“erst seit dem 19. Jahrhunderts bezeugt, aus jiddisch, knas' =Geldstrafe, kansen' = mit einer Geldbuße bestrafen, zurückgehend auf hebräisch, kanas' =bestrafen) „gebrummt, da ihn seine damalige Freundin Ida unter anderem mit „Nuttenjäger“ („Nutte“ ist von der Herkunft her echt berlinerisch: abgeleitet von ‚Nute‘ = Ritze, Spalte, dann weibliche Scham)[...] tituiert hatte [...]“ usw.(vgl. Schwimmer 1973:135f).

8. KARAKTER ANALİZİ

8.1. Berlin Sokaklarında Bir Anti Kahraman: Franz Bieberkopf

Franz Bieberkopf romanda eskiden bir çimento fabrikasında işçi ve sonrasında ise mobilya hamalı olarak çalışmış, Tegel Cezaevi'nde bir süre yatmış ve oradan çıktıktan sonra Berlin'de yaşamına suçtan uzak, iyi ve namuslu bir insan olarak devam etmek için kendine bir dünya kurmaya çalışan bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Franz'ın cezaevine girmesinin nedeni; Ida adlı nişanlısının, başka bir adama aşık olması ve bu durumu gururuna yedirememenin yanı sıra terk edilme korkusuyla nişanlısının döverek ölümüne neden olmasıdır. Franz, yaşadığı bu zorlu deneyimin ardından hapisten çıkınca kendini yeniden Berlin sokaklarında bulur.

Hapishane kapısının önünde öylece duran Franz için asıl zorlukların şimdi başlıyor olması gerçeği, romanda “Tramvay durağında öylece duruyordu. Onun cezası şimdi başlıyordu” (Döblin, 2013, s.5), ifadeleriyle açıkça belirtilmektedir. Büyük kentin süslü ve karmaşık görüntüsü, onu henüz romanın başında sarsar. Öyle ki aklından cezaevine geri dönmeyi bile geçirir fakat oraya geri dönemeyeceğinin bilincindedir. Hapisten çıktığı ilk an, bir roman kahramanı gibi güçlü ve cesur bir duruş sergilemek şöyle dursun, parmaklıklar ardında kendini çok daha güvende hissedeceği duygusuna kapılır. Şehrin karmaşası altında ezilir, hangi yöne doğru gideceğini hiç mi hiç bilmiyordur:

Yanımdan otomobiller gelip geçiyordu. Korna sesleri. Gürültü. Evler, yapılar uzayıp gidiyordu. Sonsuza. Yapıların üzerinde damlar. Havada süzülen kuşlar gibi. Bakışlarını damlarda gezdirdi. Damlar kayıp aşağılara inmezdi. Evler dimdik duruyordu. Ben zavallı budala, ne yapacağım, nerede kalacağım? (Döblin, 2013, s.7)

Hapishane yaşamından önceki Berlin ile şimdiki Berlin artık bir değildir. Ne var ki Franz, her ne kadar büyük şehir yaşamından çekinse de yaşama tutunma ve tekrar topluma karışma niyetindedir. Onun romanın henüz başlarında namuslu ve iyi bir insan olma yolunda ilerleme isteği, yazar tarafından romanın ara başlıklarından biri olan “Eski kahramanların tümüyle boy ölçüşebilir.” cümlesiyle açıklanır. Bir roman kahramanı misali ve “bir kobra gibi güçlü, bir atletizm kulübünün yeniden üyesi” (Döblin, 2013, s.94) nitelikleriyle Franz, kendini kısa sürede toparlayarak sahip olduğu enerji ve güçle yaşam döngüsünün içinde ayakta kalmayı başaracak izlenimi vermektedir. Sokaklarda kimi insanlarla karşılaşılıyor, kimisiyle iş yapmak, kimisiyle dostluk kurmak amacıyla görüşüyordur.

Yoksulluğun ve işsizliğin kol gezdiği Berlin’de Franz, para kazanmak için tanıştığı arkadaşlarıyla çeşitli işler yapmayı dener. Bir gün Otto Lüders adında biriyle tanışır. Lüders, Berlin gibi büyük bir şehirde tam on iki yıldır işsiz olarak yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. İki arkadaş ayakkabı bağları satarak geçimlerini sağlamaya karar verir. Kapı kapı dolaşıp ellerindeki ayakkabı bağlarını satmaya çalışırlar. Bir gün Franz’ın tek başına çalıştığı bir sırada çaldığı kapılardan birini dul bir kadın açar. Kadın Franz’a kahve ikram eder.

Sonrasında ise aralarında bir takım cinsel münasebet geçer. Franz, kadının evinden çıkarken bütün ayakkabı bağlarını orada unuttur. Bunu, tesadüfen satış için gittiği kadından öğrenen Lüders ise, kadının evine Franz’dan gizli tekrar giderek ondan Franz’a gösterdiği cinsel ilginin aynısını kendisine göstermesini talep eder. Kadın ise Lüders’e Franz’ın unuttuğu ayakkabı bağlarını teslim eder; fakat kendisiyle birlikte olma talebini geri çevirir. Lüders, hem Franz’ın mallarını ondan habersiz kadının evinden almış, hem de birlikte olduğu kadınla kendisi de birlikte olmak istemiştir. Bu olayın üzerine bir gün her şeyden habersiz olan Franz ile Lüders bir meyhanede karşılaşır. Franz’ı gören Lüders, meyhaneyi o anda terk eder. Franz ise, onun bu davranışına anlam veremez. Şaşkınlık içindedir. Gururu kırılmış, insanlara karşı güveni sarsılmıştır. Oldukça üzgün bir halde şu cümleleri sarf eder:

... Franz oturmaya devam ediyor. Hiç konuşmadan. Dünyada neler oluyormuş!
Sanki bacaklarımı kestiler. Dünyada olmamalı böyle şeyler! Böylesi gelmemiştii başına. Ayağa kalkacak durumda değilim. Koşa koşa gitsin Lüders, onun bacakları var, koşabilir. O alçağın teki, benim hayal bile edemeyeceğim türünden (Döblin, 2013, s.110).

Franz, böylece Berlin’deki ilk darbesini Lüders’ten alır. Lüders’in kendisini aldattığını, sonraları kadının ona yazdığı mektup aracılığıyla anlar. Oysa daha birkaç gün önce Lüders’e namuslu bir yaşam sürmek ve parasını haklı yollardan ve dürüstçe kazanmak istediğini sarf etmiştir.

Güveni öylesine sarsılır ki, yeniden dışarıda özgür olmayı değil, hapishanede kandırılmadığı, kuyusunun kazılmadığı bir dünyada yaşamayı istemektedir. Gücünü ve enerjisini yitirmiş olarak ve tıpkı bir korkak gibi insanlardan kaçmak istiyordur. Özgür kalmak ve toplum içine karışmak, onun ödülü değil, cezasıdır:

Ne yapmalıydı? İçiyor ve dudaklarını ısırıyor: Ceza buydu. Beni dışarı çıkardılar, ötekileri alıkoydular. Onlar cezaevinde patates topluyor, ben dışarıda

tramvaya biniyorum. Lanet olsun, içeride yaşam ne güzeldi (Döblin, 2013, s.111).

Halbuki Franz, işlediği korkunç cinayetten dolayı girdiği hapisshaneden sonraki yaşantısında namuslu bir insan olmaya kendi kendine söz vermiştir. Haftalarca namuslu kalmayı da başarmıştır. Ne var ki bu, ona yaşam tarafından tanınan son haklardır. Yaşam, Franz'ın iyi ve namuslu insan olma çabasını fazla edepli bulacak ve ona çelmeyi yeniden takacaktır. Bela, peşini bir an olsun bırakmayacaktır.

Karanlık günlere doğru adım adım ilerlemeye devam ediyordur Franz. Onun bir roman kahramanı gibi güçlü, başarılı ve dayanıklı olmasını sağlayacak her şeye karşı duracak başka insanlar girecektir hayatına. Büyük şehir yaşamı, zaten yeterince zordur ve onu namuslu ve dürüst bir hayat sürmekten alıkoymak için önüne her türlü zorluğu çıkarıyordu. Büyük şehirde yaşam Franz'ın sandığından daha zordur, kiralar oldukça yüksektir. Kiracıyı Koruma Kanunu ise, bir kağıt parçasından başka bir şey hiç değildir. İcra memurları ortalarda kol geziyor, insanları kötü yola teşvik edercesine zora sokuyordu.

Böylesine maddi zorluklarla baş etmeye çalışan Franz, Lüders ile yaşadığı tatsız olayın ardından bir süredir görüştüğü kız arkadaşını da terk edip Berlin'de izini kaybettirerek kayıplara karışır. Küçük bir apartman dairesine yerleşip günlerini içki içerek ve yaşamdan nefret ederek geçirmeye başlar. Lüders tarafından kandırılmanın verdiği acı onun insanlara karşı olan güvenini sarsmış, bu güvensizlik onda büyük şehrin keşmekeşinden mümkün olduğunca uzak durmaya çalışarak kendi kabuğuna çekilme ihtiyacı yaratmıştır. Anlatıcının da ifadesiyle “Namuslu olmak istemişti, fakat namussuzlar, serseriler ve reziller ortalıkta dolaşıyordu. Franz Biberkopf artık bu dünyada ne bir şey görmek ne de bir şey duymak istiyor” (Döblin, 2013, s.146-147).

Bir süre daha zamanını boşa harcayarak geçiren Franz, Berlin'in entrikalarla dolu yaşamına tekrar geri dönmek zorunda kalır. Her ne kadar ilk girişimi başarısızlıkla sonuçlansa da çalışıp para kazanmak, karnını doyurmak zorundadır. Franz, bir gün Reinhold adlı bir adamla tanışır. Reinhold, kadın ticareti yapmaktadır. Franz da para kazanmak için Reinhold ile birlikte aynı işi yapmaya başlar. Ne var ki Reinhold'un ekmek parası yediği işten kadınların bir kısmı hiç ama hiç mutlu değildir. Önceleri Reinhold tarafından sevgi ve ilgi gören kadınlar, zamanla ona âşık oluyor, fakat bir süre sonra Reinhold'un evinden başka

adamlara satılmak üzere çıkarılıyordur. Sürekli bir adamdan öbürüne satılan kadınlar, günlerini ağlayarak ve isyan ederek geçiriyordur.

Franz, kadınların bu mağduriyetini ve memnuniyetsizliklerini gördükçe, “Bu iş olmayacak, bana göre değil, insanı yıkıyor, yapmayacağım...” (Döblin, 2013, s.192) diye söylenip durur. Bununla birlikte o, her ne kadar Reinhold ile birlikte yaptığı işten memnun olmasa da para kazanmak uğruna onunla birlikte girdiği bataklıkta boğulmaya devam eder. Kadın ticareti yapmak, hapisneden çıktığında kendi kendine verdiği iyi ve namuslu insan olma sözüyle çelişiyordur. Yine de Franz, bu yolla para kazanmaya devam eder.

Bir gün Reinhold ve birlikte çalıştığı birkaç iş arkadaşı, Franz’dan meyve ticareti yaptıklarını söyleyerek bir depoda bulunan meyve kasalarının taşınmasına yardım etmesini isterler. Bu talebi kabul eden Franz gerçeği ancak iş işten geçtikten sonra öğrenir. Reinhold ve arkadaşları aslında o gün o depoya hırsızlık yapmak için gitmişlerdir. Franz, gerçeği öğrenip kendisinden istenen gözcülüğü yapmayı reddedince Reinhold tarafından feci şekilde dövülerek bindirildiği arabadan yola fırlatılır ve talihsiz Franz’ın üzerinden araba geçer. Bu yüzden de bir kolunu kaybeder. Franz, insanlar tarafından bir kez daha kandırılmıştır. Bir kez daha başarısızlığı yaşamıştır. Büyük şehirle yaşadığı bir deneyim daha onu örselemiş, onu bir kere daha yerden kaldırıp tekrar acımasızca yerlere çarpmıştır. Kararlıdır. Bundan sonra yaşamına namuslu ve dürüst bir insan olarak devam etmeyecektir. Berlin’in kendisine sunduğu yaşamdan intikam almak için en adice şeyleri yapacak ve kendisine yapılan haksızlıkların hesabını bir bir soracaktır:

Bir ant içmişti Franz Biberkopf, Tegel’den çıktığında ve Berlin’de ilk adımlarını attığında: Namuslu olacağım. Bu andını yerine getirmesine izin vermemişlerdi. Şimdi soracaktı onlara, niçin kolunun kopması gerekmişti? (Döblin, 2013, s.309) ...

Ne var ki Franz, tüm yaşananlara ve uzuvlarından birini kaybetmesine karşın Reinhold’dan intikam almaya çalışmaz. Öfkesi dinmiş, namuslu ve düzgün bir yaşam sürmekte diretmıştır; fakat bir türlü işler, onun istediği şekilde yürümektedir. Franz’ın, dostlukları yıllar öncesine dayanan Herbert ve Eva adlı iki arkadaşı vardır. Eva Franz’ı, kedisine hem sevgililik hem dostluk etmesi için henüz yirmi yaşında Sonja adlı bir genç kızla tanıştırır. Genç kız, para karşılığı erkeklerle birlikte olmakta, geçimini bu yolla sağlamaktadır. Franz, şimdi yine kendisiyle çelişiyor, namuslu bir yaşam sürmek isterken, bir yandan da para karşılığı bedenini satan küçük bir kızın kazandığı paradan medet

umuyordur. Sonja, Franz'a maddi ve manevi her türlü desteği sağlıyor, Franz da onun yaptığı işi sorgulamak şöyle dursun, ondan sonuna kadar faydalanıyordu. Franz, düzelmek isterken tekrar dibe batıyordu. Bunu ise, yine tıpkı Reinhold ile yaptığı kadın ticaretinde olduğu gibi bilerek ve isteyerek yapıyordu.

Franz ile Sonja'nın düzene oturmuş birliktelikleri, Reinhold'un Franz'dan almak istediği intikam yüzünden bozulur. Reinhold, Franz'ın yoluna giren yaşamını ve bir kızla huzurlu bir şekilde hayatına devam etmesini çekemiyordu. Bu yüzden kızını kandırıp Franz'ın elinden almak niyetindedir. Reinhold, kızını gezme ve Franz hakkında bir şeyler anlatma bahanesiyle ormana götürür. Ormanda onunla birlikte olmak ister. Kız diretince de onu öldürür. Franz'ın, hapishaneden çıktıktan sonra yaşadığı tüm bu acı olayları artık ne vücudu ne de ruhu kaldırılabildi. Bir akıl hastanesinde uzun süren bir tedaviye alınır. Franz'ın yaşadığı onca olaydan sonra bir kahraman gibi mücadele etmesi artık olanaksızdır:

“Artık dayanamıyor, teslim oluyor, o acıya kurban oluyor. Bırakıyor kendini yanan alevlerin içine, ölsün, yok olsun, kül olsun diye” (Döblin, 2013, s.455). Franz, başına gelenlerden Berlin'de tanıştığı insanları değil, kendini suçlamaktadır: “Ne olacaksa olsun, suçlu benim, gitsin şu Franz Bieberkopf, alın götürün beni artık!” (Döblin, 2013, s.455).

Güçlü bir duruş sergileyip hayatına giren kötü insanlarla baş edememesi, bir kahraman gibi dik durarak her zorluğun üstesinden gelememesi ve kendini koruyamamasının sorumlusu, kendisidir. Bu yüzden kendini yatağa atıp ölümü beklemeye başlar. Romanın başında asıl cezasının hapishaneden çıktıktan sonra başlayacağı iddiası, doğrulanmıştır. Yaşadıkları ona evrenin bir lütfu değil, cezası olarak dönmüştür. Franz'ın şimdi yapabildiği tek şey, bir kahraman gibi ayağa kalkıp cesurca savaşmak değil, bir korkak gibi ağlamaktır.

Nihayet yatağında beklediği ölüm Franz'a gelir; fakat onu alıp götürmek için değil, ona son bir şans vermek için karşısına dikilir:

“Fakat o yine de güçlü, yine de iyi biri. Ona yepyeni bir yaşam vereceğim” (Döblin, 2013, s.456). Ne var ki ecelinin ikinci bir şans bahsettiği Franz, şimdi öyküsünün kahramanı değil, anti kahramanıdır. Ölüm ona hayatını bağışlamıştır. Ne var ki tek koluyla kalmış olan Franz, yığındır. Bir türlü yaşamını yoluna sokacak gücü ve cesareti kendinde bulamamıştır. Sonunda “Güçlü ve de namuslu olmanın ne yararı var” (Döblin, 2013, s.454), dedirtmiştir yaşadığı hayat ona.

Cezasını yeterince çektiğine inanmaktadır şimdi. Bundan sonra yaşama karşı daha dikkatli olması gerekmektedir. Yeterince acı çekmiş, hapisanede çektiği cezanın iki mislini özgürlüğünde çekmiştir. Bundan sonra ise üzerine düşen, hayatta kalabilmek için anlatıcının öğütlediğini uygulamak zorundadır:

“Uyanık ol, hep gözlerin açık yaşa, dünyada çok şey oluyor. Yaşam sadece şekerden sanma” (Döblin, 2013, s.468).

Franz, Sonja'nın öldürülmesinde suçsuz bulunur. Zavallı Franz'ın acı öyküsü, gazetelere düşer. Herkes haberi acıyan gözlerle okuyarak onun için “çok üzücü bir alınyazısı...” (Döblin, 2013, s.464) olduğunu söyler. Franz, tedavisi bittikten ve Sonja'nın cinayetinde suçsuz bulunduktan sonra bir fabrikanın kapıcı yardımcılığını yapmaya başlar. Tıpkı romanın başlarında olduğu gibi romanın sonunda da Berlin'in meşhur Aleksander Meydanı'nda görülür (Aktürk, 2018).

8.2. Reinhold

Dış görünüşten oldukça zayıf ve hasta görünür ancak cezai enerji ve saldırganlık doludur.

Biberkopf'u atar çünkü Biberkopf ona kötü davranır, hareketli bir arabadan çıkarır, Biberkopf'un kız arkadaşı Mieke'yi öldürür ve sonsuza kadar Biberkopf'u yok etmeyi planlar.

Aynı zamanda, insanları istekli hale getirmek ve planları için kullanmak için psikolojik bir eğilimi vardır.

Hasta bir vaziyette, Biberkopf Reinhold'u bir şeytan olarak görür.

8.3. Eva ve Herbert

Reinhold'un aksine, Eva ve Herbert "gönüllü suçlular"olarak tasvir edilirler.

Onlar haraç ve fuhuşdan geçinirler ve böylece cezai durumlarda gözaltına alınırlar, onlar Biberkopf'a karşı iyi insanlar ve gerçek arkadaş olarak davranırlar.

Eva, Biberkopf'a aşk duyguları geliştirir ve ondan hamile kalır ancak Biberkopf'un akıl hastanesinden çıkarılmasından sonra onunla sağlam bir ilişki istemez.

8.4. Mieke

Fuhuş yapmasına rağmen, Mieke Biberkopf'a aşk duyguları besler.

Biberkopf'dan gördüğü şiddete rağmen, onunla birlikte kalır.

Biberkopf'u korumak ve daha fazla suç faaliyetlerini önlemek amacıyla, Reinhold'a riayet eder ve onun tarafından öldürülür (URL-3, 2019).

9. ALFRED DÖBLİN'İ OKURKEN BERLİN'İ YAŞAMAK

Almanlar, Berlin için “Almanya’nın kalbi” derler ve o Avrupa’nın ortasında bir başkenttir. Berlin Almanya’nın, dolayısıyla da Almanların kalbi haline gelmemiştir sadece tarihte üstlendiği siyasi rolle.

Bilimin, sanatın, felsefenin, edebiyatın da en önemli merkezi olmasının yanında bütün yönleriyle modernleşmeden kaynaklanan toplumsal dönüşümlerin de merkezi olmuştur Berlin. Bundan dolayı tam bir roman şehridir. Bir ülkenin ve milletin kalbi olmak demek, o millete ait tarihin, kültürün, dilin ve edebiyatın da kalbi olmak demektir. Şehirler de insanlara benzer; tıpkı onlar gibi toplumların ve şehirlerin de ruhları, iyi günleri ve kötü günleri, yalnızlıkları, doğumları ve ölümleri vardır.

Berlin-Aleksander Meydanı adlı ünlü yapıt Berlin üzerine yazılmış en önemli edebiyat eserlerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Bu eser yazarın kendini Berlin’e ne kadar ait olduğunun göstergesidir. Berlin yazar için çok önemlidir bu, roman okunduğunda da anlaşılabilir. Yahudi bir tıp doktoru olan Döblin, Berlin’e 20 yaşındayken ailesi ile birlikte Polonya’dan gelmiştir. Bu şehirde psikoloji ve tıp eğitimi almış ve kitaplarını toplattıran ve yaktıran Nazilerin iktidar yıllarına kadar yine bu şehirde uzun süre yaşamıştır.

Bu roman onun Berlin’de bir ofiste psikiyatr olarak çalıştığı dönemde yazılmıştır. Berlin’in Döblin için yeri büyüktür dolayısıyla okuyucu sadece Alfred Döblin’in Berlin’ini okumaz; aynı zamanda Berlin’in Alfred Döblin’ini de okumuş olur.

Romanın yazıldığı döneme bakıldığında bu Almanya’nın savaştan çıktığı döneme denk gelir. Romanın konusu da 1928’li yıllara denk gelir...

Savaştan sonra Berlin, oldukça büyümüştür. Milyonlar modern hayata adapte olmaya çalışırken, Alfred Döblin dört milyon insanın yaşadığı şehir olan Berlin’de milyonlarca hikâye arasından Franz Biberkopf adlı bir hükümlünün hikayesini anlatır. Biberkopf’un hikayesi hem Berlin’e hem Almanya’ya benzetilebilir; çünkü o da bir arayış halindedir.

Berlin’in kaderinde insanlık tarihinin en büyük savaşına merkez olma, yıkılma ve bölünme yaşandığı için Biberkopf’un hikayesini okuduğumuzda Almanya ve Berlin’den izler bulmak mümkündür. “Bu yüzden okuyucunun romanı okurken “acaba o da Berlin gibi yıkılacak mı yoksa başaracak mı?” diye sorması olağan bir durum.” Franz Biberkopf

sevgilisiyle tartışma yaşamıştır ve onu öldürerek Tegel cezaevine girmiştir. Cezasını çektikten sonra bir tramvaya biner ve şehrin karmaşık yaşamına doğru yol alır. Franz Biberkopf hapis hayatında kendine bir düzen kurmuştur. Biberkopf namuslu olmaya söz vermiştir ve tek başınadır. Kendine güveni oldukça yüksektir. Berlin'in meydanları, caddeleri, sokakları ve arkadaşları ile diyalog kurduğu meyhaneler, Biberkopf'un yeni hayatının, arayışının, doğru ve namuslu bir hayatı yaşama mücadelesinin mekânlarıdır. Biberkopf da Berlin de yaşayan diğer insanlar gibi sıradan bir hayatı olan biridir. Bunu namuslu bir hayat sürmek için yaptığı işlerden anlayabiliriz; kravat ve ayakkabı bağı satmak, mevsimine göre rast gelen işlerde çalışmak ve ardından da uzun süre için şehrin kalabalık meydanlarında dolaşarak gazete satmak gibi. Biberkopf bu süre zarfında kazandıklarıyla yetinen bir insandır ve onun için Berlin düzgün bir hayat kurmak için idealdir.

Yahudilere karşı bir düşmanlığı olmamasına karşın, kolluk takıp ırkçı gazeteler satmıştır. Ona göre düzenin sürdürülmesi önemlidir. Romanı okurken aynı zamanı Berlin'in başka mekânlarında insanların nasıl yaşadıklarını, meydanları, şehir merkezindeki metro inşaatını, tıklım tıklım dolmuş tramvayları, otomobilleri, meyhanede bira içip sohbet eden işçilerin hayatlarını da gözler önüne serer yazar. Üç beş dakika gibi olaylar roman boyunca sıradan insanların yaşamlarıyla birlikte anlatılır. Bunun nedeni ise o zamanda yaşayan başka insanların hikayelerinin de olduğudur. Berlin'den, Almanya'dan, Avrupa'dan ve dünyadan gazete ve radyo haberleri ansızın girer olayların arasına. Roman okunduğu zaman hikâyenin sadece Biberkopf'un değil aynı zamanda Berlin'in hikayesi de olduğu anlaşılır.

Franz Biberkopf'un yaşadığı bunalımların, hayatı sorgulamalarının romanıdır, Berlin-Aleksander Meydanı. Bundan dolayı roman kahramanı Franz Biberkopf, roman boyunca farklı kişiliklere bürünür. Franz Biberkopf, Lüders adındaki arkadaşının ihanetine uğrar ve bu yüzden tüm dünyadan, Berlin'den uzaklaşır bir süre çünkü bu onun için bir ihanettir. Arkadaşlarının yardımıyla kendini bir süreliğine içkiye veren ve sarsılan Biberkopf bunalımdan kurtulur ve tekrardan gazete satmaya başlar.

Siyasetle ilgilenmeye başlar ve işçilerle siyaset konuşur, sosyalistlerin toplantılarına katılır ve insanlarla dialog kurar bu sayede. Namuslu ve kendi ilkeleriyle yaşamaya çalışırken, modern bir şehirde modern insanın ilgilenebileceği şekilde siyasetle ilgilenir. Bu şekilde yaşamaya karar vermişken birden kendini bir soygunun içinde bulur ve Reinhold adındaki arkaşı onu arabadan ittikten sonra kolunu kaybeder. Hastanede bir süre kaldıktan sonra namuslu yaşama arzusundan vazgeçer ve o atık kendi ilkeleriyle yaşamaya

çalışan biri değildir, Berlin de eski Berlin değildir. Kötü işlerle uğraşmaya başlar dolandırıcılık yapar ve kendisini kandıranların yanına gidip onlardan olur. Bu onun Berlin'e üçüncü kez gelişidir.

İlki hapisneden çıkıp namuslu bir hayat yaşamaya çalıştığı, ikincisi ihane uğradığı ve üçüncüsü de kolunu kaybedip bir ihanete uğradığı Berlin'dir. Franz Biberkopf aynı anda üç hayatı da yaşamıştır ve mekân ise aynıdır; Berlin. Son tercihi de olumlu sonuçlanmayacaktır, dostu olan kız daha önce hırsızlık yaptığı ve ihanete uğradığı adam tarafından öldürülür. Polis bu olaydan sonra ondan şüphelenir ve onu yakalar, ancak o hapihaneden çıktıktan sonra akıl hastanesine kapatılır. Burada ölümle ve kendisiyle hesaplaşır, hayvan mezbahaya gelirken bayılması için başına çekiçle vurulur Berlin'de, aynen Biberkopf'un da başından vurulmuştur, ölümle yüzleşme durumu. Ölümle yüzleşir, ancak bu yüzleşmeden sağ olarak kurtulur. Daha önce kararlarını yalnız başına alan, Döblin'in deyişleriyle yalnız başına Aleksander Meydanında yürüyen Biberkopf, artık başkalarını da görür.

Başka hayatların ve insanların farkına varır. Düştüğü girdaplardan birinden kurtulur, birine düşer. "Romanın yazarı Alfred Döblin, bütün bu olayları anlatırken Berlin'i de anlatmaya özellikle özen göstermiştir. Berlin'in semtleri, insanların kurdukları diyaloglar, ekonomiden siyasete şehre ve bir başkente dair ne varsa okuyucuya sunulmaya çalışılır. Döblin, şehirde yaşayan bir kişinin hikâyesinden o şehri anlatır. Bu yüzden, Biberkopf'un en yalnız olduğu anlarda bile Berlin'de olduğu anlaşılır." Berlin' de insanlar gündelik yaşam içinde koşuştururlar ve Franz artık bunları görür. Onun hikayesi sıradan bir insanın hikayesi olarak başlar ve tüm yaşadıklarına rağmen öylece de biter (Akın, 2009 s. 96-99).

10. SONUÇ

Alfred Döblin'in Berlin Alexander Meydanı adlı yapıtını bir bütün olarak incelediğimizde Berlin gibi daha 1929' lardaki metropol kenti nasıl başarıyla kaleme aldığını görebilmekteyiz. Yazarın bu yapıtını daha derin incelediğimizde büyükşehri her yönüyle ele aldığını ve bunu yaparken de çeşitli yöntem ve tekniklerden faydalandığını anlayabiliriz.

Yazar özellikle montaj tekniğini ustalıkla kullanmıştır. Bunu yaparken gazete haberlerinden, hava durumundan, borsa haberlerinden, incilden cümlelerden ve bazende eklediği farklı resim ve imgelerden romanını okuyucunun gözünde daha karmaşık hale getirmiştir.

Kullandığı dil bakımından gerek argo gerek günlük konuşma dili gerekse çeşitli jargonları kullanarak okuyucuyu romanın yazıldığı zamana götürmeyi amaçlamıştır. Böyle yaparak okuyucunun gözünde Berlin hakkında bilgilendirmeden tutun sıradan insanların günlük yaşam rutinlerine kadar her şeyi canlandırmaktadır.

Daha 1929'lu yıllarda Berlin gibi bir kenti kullandığı çeşitli yöntemlerle okuyucunun gözünde o tarihte yaşamışçasına canlandırır. Romanın ana kahramanı kahraman olmaktan ziyade bir anti-kahraman olarak karşımıza çıkar. Bunu da yaşam mücadelesini her seferinde yenilgiye uğrasa da bıkmadan usanmadan tekrar ayağa kalkarak yapar.

Yazar Franz karakteri ile bazen iç monolog, bazen doğrudan ve dolaylı anlatımları kullanarak bazen de o zamanda kullanılan günlük dil dediğimiz (Umgangssprache) ile okuyucunun zihninde çeşitli gitgellere sebep olmuştur. Bu tekniklerin yanında bilinç akımı ve geriye ve ileriye dönüş teknikleri ile okuyucuda zaman olgusunu ortadan kaldırmıştır.

Alfred Döblin bu teknikleri özellikle de montaj tekniğini başarıyla ele almıştır. Okuyucunun zihninde çeşitli karmaşık şekiller ve düşünceler oluşsa da yazar romanını yalnızca bulunduğu çağı etkileyerek kalmayıp günümüz insanına da hitap etmektedir. Bunu da ustalıkla kaleme aldığı "Berlin Alexanderplatz" adlı romanıyla yapmıştır.

Bu tezde de kullandığı teknikler üzerinde durularak büyükşehir imgesi bir kez daha irdelenip araştırılmıştır. Yazarın son olarak bu sözüyle tezimi noktalamak istiyorum:

"Man soll sich nicht dicke tun mit seinem Schicksal. Ich bin Gegner des Fatums. Ich bin kein Grieche, ich bin Berliner."

11. Öneriler

Berlin Alexanderplatz adlı eseri inceleyerek yazarın farklı bir kültürü nasıl usta bir şekilde kaleme aldığını görebiliriz. Bu çalışmada özellikle montaj tekniği incelenmiş olup bu teknik ile Berlin gibi metropol bir şehir tüm yönleri ile romana başarıyla monte edilmiştir. Özellikle bu tür betimsel analiz ile oluşturulmuş çalışmalarda farklı bir kültür tüm yönleriyle incelenmeli ve yazarın bu teknikleri neden kullandığı bir kez daha düşünülmelidir.

12.KAYNAKÇA

- Akın, H. M. (2009). Alfred Döblin'i Okurken Berlin'i Yaşamak. *Hece*, Sayı: 147, Ankara, 2009, 96-99.
- Aktürk, E. (2018). Berlin Sokaklarında Bir Anti Kahraman: Franz Biberkopf. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Yıl: 2018/3, Sayı:32. 512-524.
- Alker, Ernst. (1959). *Geschichte der deutschen Literatur, von Goethes Tod bis zur Gegenwart*, Stuttgart.
- Andı, M. Fatih (2006): Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri. *In: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* (8), S. 165–201.
- Aytaç, Gürsel. *Çağdaş Alman Edebiyatı*, Babil Yay. Ankara, 2005.
- Baçık, A. (2013). Alfred Döblin'in Berlin Alexander Meydanı ve Aras Ören'in Berlin Savigny Meydanı Eserlerindeki Büyükkent Sorunsalı, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bayrak, Sabahat (2001). *İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Becker, Sabina. *Neue Sachlichkeit im Roman. Neue Interpretationen zum Roman der Weimarer Republik*, Stuttgart/Weimar, 1995.
- Belge, Murat (2009): *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları (İletişim yayınları, 1426).
- Börger Marlina, *Die Großstadt als Handlungsraum städtischer Kinderbanden in der Kinderliteratur unter besonderer Berücksichtigung der Zeit der Weimarer Republik*, 2009.
- Brandt, Frederick R.ve Hight, Elenor M. *German Expressionist Art*, Virginia Museum of Fine Art Press, New York, 1987.
- Can, A. H. (2014). Et-Tahir Vattar'ın Toplumcu Gerçekçi Romanlarında "Mücadele". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (26), 23-40.
- Dalım, Ü. Çiğdem. *Alman Edebiyatında Avangart Dönüşümler*, 2002.

Dey, I. (1993). *Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists*. London: Routledge Publications.

Döblin, Alfred (1962): “Großstadt und Großstädter”, in: *Die Zeitlupe, Kleine Prosa*, hrsg. von Muschg, W., Olten und Freiburg i. Br.

Döblin, Alfred (1972): *Briefe*, hrsg. von Muschg, W., Olten und Freiburg i. Br.

Döblin, Alfred: *Berlin-Aleksander Meydanı*. (Çev. Burhan Arpad), Alan Yayıncılık, İstanbul 1989.

Döblin, Alfred: *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf*, Walter-Verlag, Olten 1995.

Döblin, A. (2006). *Berlin Alexanderplatz: Die Geschichte vom Franz Biberkopf*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH.

Döblin, A. (2007). *Berlin Alexanderplatz*, 46. Baskı, DTV, München.

Döblin, A. (2013). *Berlin Aleksander Meydanı*, Ahmet Arpad (Çev.), 3. Basım, İstanbul: Everest Yayınları.

Ecevit, Yıldız (2014): *Türk romanında postmodernist açılımlar*. 9. baskı. İstanbul: İletişim (İletişim yayınları Çağdaş Türkçe edebiyat, 102).

Ecevit, Yıldız, “Çağdaş İsviçre-Alman Edebiyatına Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı 1-2, Cilt 34, 1990.

Elsen, Albert T. *Purposes of Art*; Holt, Rinehart and Winston, Indiana University, New York, 1962.

Giderer, E. H. (1999). *Ekspresyonizm ve Şehir*. *Anadolu Üniversitesi*, 52-53, 60-63.

Glassen, Erika; Laut, Jens Peter; Pusch, Barbara (Hg.) (2014): *Literatur und Gesellschaft. Kleine Schriften von Erika Glassen zur türkischen Literaturgeschichte und zum Kulturwandel in der modernen Türkei*. Würzburg: Ergon-Verl. (Istanbuler Texte und Studien, 31).

Goethe, Johann Wolfgang. *Genç Werther'in Acıları*. çev: Nihat Ülner, Gündoğan Yay. Ankara, 1999.

Herman, Jost. *Unbequeme Literatur. Eine Beispielreihe.* Heidelberg, 1971.

Hermann, Kähler. Berlin- Asphalt und Licht. *Die Grosse Stadt in der Weimarer Republik.* Berlin, 1986.

Hesse, Hermann. *Boncuk Oyunu.* çev. Kamuran Şipal Y.K.Y İstanbul,1943.

Hook, Birgit (1997): *Modernität als Paradox: Der Begriff der Moderne (und seine Anwendung auf das Werk Alfred Döblins (bis 1933))*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

İnci, Handan (2005): *Türk Romanının İlk Yüzyılında Anlatım Tekniği ve Kurgu.* In: Kitaplık (87), S. 138–149.

Karak, K. Ş. (2014). *Edebiyatta Yankılanan Bir Seda: Göç, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 51, Erzurum, 244-245*

Kelsch, Wolfgang (1968): *Alfred Döblins Roman Berlin Alexanderplatz, auf der Oberstufe, in: Der Deutschunterricht XX, 1, Stuttgart, S. 24-42.*

Kırmızı, B. (2018). Berlin Alexanderplatz Romanında Mekân. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 8 (2), 198-216.*

Kongar, E. (1992). *21. Yüzyılda Dünya: Türkiye ve Kamuoyu.* İstanbul: Simavi Yayınları içinde; Gümeli, T. (2006). Orhan Kemal'in Gurbet Kuşları ve Latife Tekin'in Sevgili Arsız.

Kowalik, Z. (2015). Die Frage moderner Erzählstrategien bei Sabahattin Ali (Kürk Mantolu Madonna). Yüksek lisans Tezi, Duisburg-Essen Üniversitesi, Essen.

Kurz, Paul Konrad. *Edebiyat ve Reklam İlişkisi.* çev. Arif Ünal, 2005.

Kuş, G. (2015). Berlin Alexander Meydanı ve Ankara Mahpusu Eserlerinde Kent Sorunsalı. Yüksek lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Lamb, Stephen. *Die Weimarer Republik: Im Zeichen des Konflikts.* Königstein Verlag 1978.

Lefebvre, Henri. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat* (Çev. Işın GÜRBÜZ), Metis Yayınları, İstanbul.

Leiß Ingo ve Stadler Hermann. *Deutsche Literaturgeschichte*. Band 9. Weimarer Republik 1918-1933. München, 2007.

Links, Roland (1965): Alfred Döblin, Leben und Werk, Berlin.

Lloyd, Jill. German Expressionism: *Primitivism and Modernity*, Yale University Press, New York, 1991.

Lynton, Norbert. *Fauvism and Expressionism*, The of Modern Art, University of California Press, California, 1986.

Miles, M. B., Huberman, A. M. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Source Book of New Methods*. London: SAGE Publications.

Moran, Berna (1998): *Türk romanına eleştirel bir bakış. 1. Ahmet Mithat'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a*. 7. Aufl. İstanbul: İletişim.

Muschg, Walter (1960): *Der Flüchtling. Alfred Döblins Bekehrung. Die Zerstörung der deutschen Literatur*, München.

Özdemir, M. (2011). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 330-331, 335.

Öztürk, M., *Sine-Masal Kentler*, Om Yayınevi, İstanbul. 2002.

Pamuk, Orhan (1995): Ahmet Hamdi Tanpınar ve Türk Modernizmi. In: *Defter* (23), S. 31–45.

Richard, Lionel. *Ekspreyonizm Sanat Ansiklopedisi*. Remzi Kitabevi, 1984.

Salzer, Anselm / von Tunk, Eduard (1972): *Geschichte der deutschen Literatur in drei Bänden*, 3. Aufl., Zürich u.a.

Sazyek, Hakan. (2003). *Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması*, Adam Sanat, S. 213, s. 83., 98.

Sebuktekin, Hasan, *Neden Karşılaştırmalı Edebiyat?* 2006.

Schebera Schrader, Bärge ve Jürgen (1987), *die goldenen zwanziger Jahre, Kunst und Kultur der Weimarer Republik*, s.29 Leipzig, Edition.

Scheffler Karl (1910): *Berlin- ein Stadtschicksal*. Berlin 1989(Nachdruck der Erstaussgabe von 1910), s. 219.

- Sezen, Yummi (2002). *Çağdaşlaşma, Yabancılaşma ve Kimlik*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Schöne, Albrecht. (1963). “*Berlin Alexanderplatz*”, in: *Der deutsche Roman vom Barock bis zur Gegenwart*, hrsg. von Wiese, B. v., Düsseldorf.
- Schröder, Klaus Albercht ve Winkler, Johann Oskar Kokoschka, Prestel, Munich, 1991.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE Publication.
- Topçuoğlu, Z. (2007). Alfred Döblin’in “Berlin Alexander Meydanı” Ve Zeyyat Selimoğlu’nun “Deprem” Adlı Romanlarında Büyükşehir İmgesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum.
- Topkaya, Z. E. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Eğitimde Kuram ve Uygulama. *Journal of Theory and Practice in Education*. 2006, 2 (2): 113-118.
- Trojca, P. (2004). *Wiedergabeformen in Alfred Döblins Berlin Alexanderplatz München*, GRIN Verlag.
- Uysal, M., & Ayan, S. (2015). *Montagetechnik und ihre Funktion im Alfred Döblins Roman Berlin Alexanderplatz*. 2015/2: 19-36.
- Wendler, Wolfgang. *Die Einschätzung der Gegenwart im deutschen Zeitroman*. Kaynak alınan asil eser: *Rothe Wolfgang, Die deutsche Literatur in der Weimarer Republik*, Stuttgart, 1974.
- URL-1, <https://www.thefamouspeople.com/profiles/alfred-doblin-3562.php>. 13 Ocak 2019.
- URL-2, www.supersummary.com/berlin-alexanderplatz/summary/. 15 Şubat 2019.
- URL-3, <https://www.inhaltsangabe.de/doebelin/berlin-alexanderplatz/>. 18 Ekim 2019.
- URL-4, <http://www.literaturwissenschaft-online.uni-kiel.de/wp-content/uploads/2015/09/20JhDöblinIV2.pdf>. 19 Nisan 2018.

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad Soyad : Ayşe Bayhan

Doğum Yeri : Diyarbakır

Doğum Tarihi : 21.03.1987

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Ortaöğretim : Yabancı Dil Ağırlıklı Lise/Diyarbakır (2005)

Lisans : Dicle Üniversitesi, Almanca Öğretmenliği (2011), Dicle Üniversitesi, İngilizce Öğretmenliği (2015)

Yabancı Diller : Almanca, İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

Selahaddin Eyyübi Anadolu Lisesi : Almanca Öğretmenliği (2014-2016)

Necip Fazıl Kısakürek Anadolu Lisesi : Almanca Öğretmenliği (2016-2018)

Diyarbakır Anadolu Lisesi: Almanca Öğretmenliği (2018-...)